

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 21 липня 2006 р. № 1001

Київ

Про затвердження Державної стратегії
регіонального розвитку на період до 2015 року

Відповідно до статті 3 Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року (далі — Стратегія), що додається.
2. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям розробити у тримісячний строк проекти регіональних стратегій розвитку на період до 2015 року та подати їх на розгляд відповідних рад.
3. Міністерству економіки разом з іншими центральними органами виконавчої влади розробляти і подавати до 1 липня починаючи з 2007 року Кабінетові Міністрів України план заходів щодо реалізації Стратегії в наступному році.
4. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям надавати щороку до 25 лютого наступного періоду Міністерству економіки інформацію про хід виконання плану заходів щодо реалізації Стратегії для її узагальнення та подання до 20 квітня Кабінетові Міністрів України.

Прем'єр-міністр України

Ю. ЄХАНУРОВ

Інд.39

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України
від 21 липня 2006 р. № 1001

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ

регіонального розвитку на період до 2015 року

Загальна частина

Україна вступає у XXI століття державою, що динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство.

Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення.

Маючи значний економічний та інтелектуальний потенціал, Україна в цілому, як і регіони, зокрема, за інтегрованою оцінкою ефективності економіки, рівнем життя та екологічної безпеки, а також конкурентоспроможності суб'єктів господарювання поки що значно поступається країнам Західної і Центральної Європи.

Нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення створює передумови для соціальної напруги в суспільстві, загрожує територіальній цілісності країни, стримує динаміку соціально-економічних показників, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність.

У зв'язку з цим державна регіональна політика повинна бути спрямована на створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій.

Мета цієї Стратегії полягає у визначенні ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 року. Стратегію розроблено відповідно до законодавства з урахуванням досвіду регіонального розвитку у країнах Європейського Союзу, Центральної та Східної Європи і СНД.

I. Тенденції соціально-економічного розвитку

1. Економічне становище порівняно з країнами – членами ЄС та СНД

У світовій практиці для оцінки рівня розвитку господарського сектору регіонів та визначення їх потенціалу використовуються дві групи показників, які характеризують динаміку валового внутрішнього продукту (ВВП) та стан ринку праці.

Незважаючи на постійне зростання ВВП в Україні протягом останніх шести років, різниця в рівні розвитку порівняно з країнами ЄС залишається досить істотною, але поступово зменшується (таблиця 1). Так, у 2003 році частка ВВП на одного громадянина України становила лише 5491 долар США (з урахуванням паритету купівельної спроможності), що в 11,3 раза менше, ніж у Люксембурзі – країні ЄС, яка має найбільший у світі рівень ВВП, тоді як у 1999 році ця різниця становила 12,4 раза. Співвідношення між більшістю країн ЄС та Україною коливається в межах 6 – 4 : 1. З країнами, які у 2004 році вступили до ЄС (Кіпр, Польща, Словаччина та інші), диспропорційність коливається від 3,4 : 1 (Кіпр : Україна) і від 1,9 : 1 (Латвія : Україна). У цілому така диференціація характерна для європейського континенту і не суперечить європейським стандартам. Так, пропорційність між Польщею та Люксембургом становить 1 : 5,5, а Польщею та Україною – 2,1 : 1. Разом з тим соціально-економічний розвиток України та країн, які лише претендують на вступ до ЄС, перебуває майже на однаковому рівні (Туреччина : Україна – 1,2 : 1, Румунія : Україна – 1,3 : 1 та Болгарія : Україна – 1,4 : 1).

Порівняно з країнами СНД Україна має нижчий рівень ВВП на одного жителя, ніж, наприклад, Росія, де це співвідношення становить 1 : 1,7, Казахстан – 1 : 1,2. Разом з тим в Україні його значення вище, ніж у Вірменії та Азербайджані (1,5 : 1) і Молдові (3,6 : 1).

Порівняно низький рівень ВВП в Україні пояснюється структурою його утворення. Незважаючи на спад виробництва в агропромисловому комплексі у 2004 році, частка сільського, мисливського та лісового господарства в обсязі ВВП України залишається досить високою (2004 рік – 11,4 відсотка), тоді як у країнах ЄС приблизно 2,1 відсотка, у тому числі в Польщі – 3 відсотки. Одночасно зберігається високий рівень зайнятості найманих працівників в цьому секторі економіки (2004 рік – 11,7 відсотка загальної кількості працюючих проти 5,4 відсотка у країнах ЄС). Частка найманих працівників у будівництві та промисловості становить 32,6 відсотка (приблизно 21 відсоток у країнах ЄС, у тому числі в Польщі – 25 відсотків), у сфері послуг – 32,1 відсотка (48,8 відсотка у країнах ЄС, у тому числі в Польщі – 46,1 відсотка).

Українська економіка відзначається не тільки несприятливою для розвитку структурою, а й низьким рівнем інноваційності. Незважаючи на збільшення протягом 2002–2005 років фінансування інноваційної діяльності приблизно в 1,6 раза, у 2005 році його загальний обсяг становив 5751,5 млн. гривень, або 1,37 відсотка ВВП (у 2004 році – 1,14, 2003 – 1,36, 2002 – 1,18, у 2001 році – 1,19 відсотка). Для порівняння: в країнах ЄС у 2003 році витрати на проведення науково-дослідницьких робіт становили 1,93 відсотка ВВП. Крім того, в Україні протягом останніх років спостерігалось зменшення кількості промислових підприємств, які впроваджували інновації. Загалом з 1995 року по 2004 рік вона зменшилась удвічі – до 958.

Одним із факторів модернізації економіки є залучення інвестиційних ресурсів, у тому числі іноземних. Слід відзначити, що протягом останніх років економічне зростання в Україні досягалося завдяки динамічному збільшенню прямих іноземних інвестицій (2000 рік – 18,1 відсотка, 2001 – 17,6, 2002 – 20,1, 2003 – 24,2, 2004 – 33,2, 2005 рік – 81 відсоток) та інвестицій в основний капітал, приріст яких протягом останніх шести років становив від 1,9 до 31,3 відсотка. Незважаючи на зростання прямих іноземних інвестицій в економіку України, їх частка у складі ВВП становить лише 2,7 відсотка (2005 рік), тоді як у країнах, що у 2004 році приєдналися до ЄС, 9,8 відсотка в Естонії, 3,4 – у Чеській Республіці, а також 3,4 відсотка у Словаччині.

Економічне зростання протягом 2000 – 2005 років сприяло покращенню ситуації на ринку праці. Так, починаючи з 2000 року в Україні спостерігалось збільшення чисельності зайнятих. На початок 2006 року рівень зайнятості становив 57,7 відсотка, тоді як у 2000 році – 55,8, що значно менше, ніж у країнах ЄС, де він становить 63,8, та більше, ніж у країнах, що претендують на вступ до ЄС (Туреччина – 46,1 і Хорватія – 54,7 відсотка у 2004 році). Рівень безробіття, який на початок 2006 року становив 7,2 відсотка, нижчий, ніж у країнах ЄС (7,9) та країнах, що претендують на вступ до ЄС (Туреччина – 10,3 і Хорватія – 13,6 відсотка на початок 2005 року).

Якщо протягом останніх років рівень безробіття в Україні знижувався, то в країнах ЄС зростав – з 8,4 відсотка у 2001 році до 8,7 – у 2002 році, 9 – 2003, 9,1 – 2004, 8,7 – у 2005 році. Значну групу безробітних в Україні становлять жінки (приблизно 47,5 відсотка). Однак рівень безробіття жінок поступово зменшується з 8,3 відсотка у 2004 році до 6,8 – у 2005 році (проти 9,8 відсотка у 2005 році у країнах ЄС).

Водночас в Україні зберігається нераціональна структура зайнятості. Частка працівників промисловості та сільського господарства, враховуючи осіб, що самостійно організують свою економічну діяльність, майже однакова (відповідно 19,7 та 20,1 відсотка на початок 2005 року). Потреба підприємств промисловості у працівниках на початок 2005 року досягала 63,1 тис. осіб. При цьому попит на роботу силу задовольняється переважно за рахунок робочих місць для працівників низької кваліфікації. Така структура зайнятості не відповідає інноваційному напрямку розвитку.

Показники ВВП на душу населення в Україні
та країнах Європейського Союзу
(з урахуванням коефіцієнта купівельної платоспроможності)

Таблиця 1

	Співвідношення (країна ЄС до України)	
	1999 рік	2003 рік
Люксембург	12,4	11,3
Ірландія	7,5	6,9
Данія	7,5	5,7
Бельгія	7,4	5,2
Австрія	7,3	5,5
Нідерланди	7	5,3

Німеччина	6,9	5,1
Фінляндія	6,9	5
Франція	6,6	5
Швеція	6,6	4,9
Італія	6,4	4,9
Великобританія	6,4	4,9
Іспанія	5,2	4,1
Португалія	4,7	3,3
Греція	4,5	3,6

2. Міжрегіональні диспропорції: стан і тенденції

Демографічна ситуація. На 1 січня 2006 р. загальна чисельність населення України становила 46 929,5 тис. осіб. Упродовж 2005 року чисельність населення зменшилася на 351,3 тис. осіб, що на 2,8 відсотка більше, ніж у 2004 році. При цьому чисельність міського населення зменшилася на 131,8 тис., сільського – на 219,5 тис. осіб.

Основним фактором зменшення чисельності населення України є його природне скорочення, яке на початок 2006 року фіксувалося в усіх регіонах. Природне скорочення населення – це перевищення кількості померлих над кількістю народжених. Коефіцієнт природного скорочення в цілому по країні на початок 2006 року становив 7,5 проміле на 1 тис. осіб, а в деяких областях значно більше, зокрема у Чернігівській – 16,4 проміле, Кіровоградській – 15,6, Сумській – 14,3, Луганській – 12,8, Черкаській – 11,6 і Житомирській області – 11,4 проміле.

Причинами зменшення народжуваності є низький рівень отримання доходів та соціального захисту, медичного обслуговування на фоні загального погіршення здоров'я населення, складна екологічна ситуація. Крім того, протягом останніх трьох десятиріч в Україні спостерігаються зміни, пов'язані з орієнтацією на мало- та середньодітну сім'ю чисельністю менше трьох осіб, що характерно для більшості економічно розвинутих країн. Так, уже на початку 90-х років рівень народжуваності був найнижчий серед країн СНД (у 1991 році в Україні – 12,1 проміле на 1 тис. осіб, Казахстані і Вірменії – 21,6, Азербайджані – 26,6, Киргизстані – 28,5, Туркменистані – 32,4, Молдові – 16,5 проміле; у 2003 році в Україні – 8,5 проміле, Киргизстані – 20,9, Казахстані – 16,6, Таджикистані – 27,1, Туркменистані – 32,4, Росії – 10,2 проміле).

Проблема зменшення чисельності населення особливо зачепила сільське населення, що пояснюється здебільшого високим рівнем смертності (20,5 проміле на 1 тис. осіб проти 14,8 проміле у міській місцевості). Загалом природний приріст населення у 2005 році в сільській місцевості становив 11,1 проміле, тоді як у міській місцевості – 5,9 проміле. Крім того, протягом останніх років спостерігається міграція сільського населення у пошуках роботи в міста. Так, за статистичними даними, із села у 2005 році переїхало жити у міські населені пункти 197,8 тис. осіб. Цей процес триватиме і в майбутньому, відображаючи загальну тенденцію урбанізації в останні 50 років в усіх розвинутих європейських країнах. Разом з тим 144,9 тис. осіб переїхали з міст у сільську місцевість.

Проте якщо зменшення чисельності населення в розвинутих країнах компенсується за рахунок позитивного сальдо зовнішньої міграції, то в Україні протягом 2000–2004 років воно залишалося від'ємним і становило 351,4 тис. осіб.

Наслідком зниження народжуваності та збереження її протягом тривалого періоду на рівні, що не забезпечує відтворення населення, є процес старіння населення, який у майбутньому створить в Україні демографічні проблеми. Так, уже станом на 1 січня 2006 р. на 1 тис. осіб працездатного віку припадало 657 осіб непрацездатного віку.

Питома вага осіб старше працездатного віку (жінки віком 55 років і старше, чоловіки – 60 і старше) становила 23,8 відсотка і є одна з найвищих у світі. Найбільш „старим” (частка осіб старше працездатного віку в загальній кількості постійного населення перевищує 26 відсотків) є населення Вінницької, Кіровоградської, Полтавської, Черкаської та Чернігівської областей. Найбільш „молодим” (частка осіб старше працездатного віку становить 18,1–20 відсотків) є населення Закарпатської і

Рівненської областей та м. Києва. Але якщо „демографічна молодість” західних регіонів зумовлена порівняно високою народжуваністю, то в Києві основним фактором є постійний міграційний приріст молоді.

Разом з тим слід відзначити, що після чотирнадцятирічного періоду зниження народжуваності у 2002 році вже спостерігалось її зростання, що тривало і протягом двох наступних років (у 2004 році порівняно з 2003 роком збільшення загального показника народжуваності мало місце у 24 регіонах, по Україні – 5,9 відсотка). Однак позитивна тенденція мала тимчасовий характер, що пояснюється досягненням жінками, які народилися у 80-х роках, дітородного віку (20–30 років). Уже за підсумками 2005 року кількість народжених зменшилася у 16 регіонах (від 0,4 відсотка у Рівненській області до 4,2 – у Кіровоградській), що й зумовило загальне її зменшення по Україні на 0,3 відсотка.

Значну роль у формуванні чисельності населення у майбутньому відіграватиме зовнішня міграція. Процес глобалізації, формування транснаціональних ринків праці та значне відставання України в економічному розвитку від країн з розвинутою економікою спонукає найактивніші та конкурентоспроможні верстви населення до пошуків роботи за кордоном. Однак, за прогностичними розрахунками, очікується поступове зменшення впливу населення за межі країни, а починаючи з 2009 року сальдо міграції зміниться на позитивне (у 2005 році сальдо міграції було позитивне – 4,6 тис. осіб).

Від'ємне сальдо зовнішньої міграції у 2004 році дорівнювало 7,6 тис. осіб і формувалося переважно за рахунок міграційних потоків до економічно розвинутих країн, зокрема таких, як Німеччина, США, Ізраїль, Канада, Угорщина, Чехія. Міграція до цих країн має переважно „еміграційний характер”: кількість вибулих до них у 2–20

разів перевищує число прибулих з них до України. Так, у 2004 році з України до Німеччини виїхало на постійне проживання 7 тис. осіб, а прибуло 0,4 тис., до Ізраїлю – відповідно 2,4 тис. і 1,4 тис., Канади – 493 і 53 особи.

У розрізі регіонів від'ємне сальдо міждержавної міграції упродовж 2004 року спостерігалось у 21 регіоні України. Найвищий рівень міграційного скорочення зареєстровано у Закарпатській області – 0,9 особи на 1 тис. жителів, Луганській – 0,7, Чернівецькій та Рівненській – 0,6. У шести регіонах (Одеська область, Автономна Республіка Крим, Київська область, м. Севастополь та Київ і Миколаївська область зареєстровано позитивне сальдо зовнішньої міграції – від 0,5 до 0,01 особи.

Рівень економічного розвитку. У період 1996 – 1999 років спостерігалось зниження валової доданої вартості (у 1996 році – на 9,6 відсотка, що мало місце в усіх регіонах країни; 1997 – 4,2 (у 26 регіонах), 1998 – 3 (у 24 регіонах), 1999 – 0,4 відсотка (у 16 регіонах). Починаючи з 2000 року активізується виробничий сектор економіки, про що свідчить зростання валової доданої вартості протягом 2001 – 2004 років в усіх регіонах. У 2001 році приріст валової доданої вартості варіював від 3,6 (Київська область) до 21,4 відсотка (м. Київ), 2002 – від 1,3 (Херсонська область) до 17,1 (Полтавська область), 2003 – від 1,9 (Кіровоградська область) до 18,7 (Закарпатська область) та у 2004 році – від 7 (Тернопільська область) до 22 відсотків (Волинська область).

Найвищого рівня розвитку серед регіонів досягнуто в м. Києві (валова додана вартість у фактичних цінах на одну особу у 2001 – 2004 роках утричі перевищувала середнє значення по Україні), а найнижчого, за підсумками 2004 року, у Тернопільській області (на 51 відсоток менше середнього рівня). У цілому з 27 регіонів лише у п'яти (м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька та Полтавська області) частка валової доданої вартості, що припадала на одну особу, була вища за середню по Україні. На ці п'ять регіонів припадає 48 відсотків усієї валової доданої вартості. Концентрація економічного потенціалу в зазначених регіонах значно впливає на рівень і темпи розвитку країни в цілому.

Зростання протягом останніх чотирьох років обсягу валової доданої вартості в усіх регіонах країни супроводжується незначною їх диференціацією за цим показником: співвідношення мінімального та максимального його значення у фактичних цінах на одну особу зросло з 2,3 раза у 2001 році до 2,7 – у 2004 році (без урахування м. Києва). За аналогічний період диференціація регіонів за цим же показником з урахуванням м. Києва зростає до 6,8 проти 5,9 у 2001 році. Це пояснюється особливим столичним статусом, потужним ресурсним потенціалом міста, що об'єктивно зумовлює переваги його розвитку порівняно з іншими регіонами.

Зберігаються значні відмінності за структурою валової доданої вартості, яка в усіх регіонах (крім м. Києва) істотно відрізняється від структури європейських країн. Зокрема, частка промисловості у виробництві валової доданої вартості у 10 регіонах становить менш як 20 відсотків, а у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Полтавській та Запорізькій областях – 40 відсотків. У 12 регіонах дуже висока питома вага сільського господарства у виробництві валової доданої вартості – понад 20 відсотків. У 17 регіонах зростає питома вага сфери послуг, проте їх якість залишається невисокою.

Галузева інфраструктура. Регіони відзначаються низьким рівнем розвитку транспортної мережі.

Мережа автомобільних доріг. Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування становить 169,4 тис. кілометрів, з них 164,8 тис., або 97,2 відсотка, – з твердим покриттям. Для порівняння: у Франції протяжність автомобільних доріг більша у 5,8 раза, в Італії – 4,8 (815 тис. кілометрів), Великобританії – 2,4 (416 тис.), Польщі – 2,2 (373 тис.), Фінляндії – 1,9 (317 тис.), у Німеччині – 1,4 (231 тис. кілометрів). Приблизно на одному рівні з Україною перебуває Іспанія (164 тис. кілометрів).

Найбільша щільність автомобільних доріг загального користування на 1 тис. кв. кілометрів спостерігається у Львівській (382 кілометри), Тернопільській (367,5) та Чернівецькій (354 кілометри) областях, а найменша – в Херсонській (172,8 кілометра), Миколаївській (197,6) та Луганській (217,6 кілометра). Середнє значення щільності автомобільних доріг по Україні становить 280,7 кілометра, різниця між максимальним і мінімальним значенням дорівнює 2,2 раза.

Частка доріг з твердим покриттям порівняно низька в областях Кіровоградській (91,2 відсотка), Сумській (89,6) та Волинській (92,3 відсотка). Найкраще становище в Автономній Республіці Крим, Івано-Франківській та Полтавській областях, де майже 100 відсотків автомобільних доріг з твердим покриттям.

Наближеними до європейських стандартів є автомобільні дороги загальнодержавного значення першої категорії (з чотирма і більше смугами руху та шириною проїзної частини понад 15 метрів), протяжність яких 2254 кілометри, або майже 1,4 відсотка загальної протяжності мережі автомобільних доріг України з твердим покриттям. До доріг першої категорії насамперед належать автомагістралі Київ – Бориспіль та Київ – Одеса. По регіонах дороги першої категорії розподілені таким чином: Київська область – 401,5 кілометра, Донецька – 236, Житомирська – 232, Дніпропетровська – 229,5, Харківська – 171 кілометр.

У сільській місцевості важливе значення мають автомобільні дороги внутрішньогосподарського підпорядкування. Майже 30 відсотків таких доріг без твердого покриття, які в період несприятливих погодних умов стають непридатними для експлуатації.

Для досягнення забезпеченості України автомобільними дорогами рівня європейських країн слід побудувати і модернізувати майже 200 тис. кілометрів, у тому числі 60 відсотків у сільській місцевості. Для налагодження міждержавних зв'язків необхідне будівництво автомагістралей світового рівня з бетонним або асфальтобетонним покриттям і багаторядним рухом.

Залізнична мережа. В Україні довжина залізничних колій загального користування становить 22 тис. кілометрів. У всьому світі існує тенденція до скорочення загальної довжини залізничних колій. У Німеччині цей показник дорівнював 36,6 тис., у Франції в 1990 році – 34,1 тис., у Польщі – 22,6 тис., Іспанії – 12,3 тис., Австрії – 5,6 тис. кілометрів.

Щільність залізничних колій загального користування на 1 тис. кв. кілометрів території України становить 36 кілометрів. Цей показник по регіонах нерівномірний. Різниця між максимальним та мінімальним показником щільності доріг становить 3,8 раза. Найбільша щільність залізничних колій на 1 тис. кв. кілометрів в областях Донецькій (61 кілометр), Львівській (59), Дніпропетровській (49), Харківській (48), Запорізькій (36) та Закарпатській (48)

кілометрів); найменша щільність – в областях Херсонській (16 кілометрів), Автономній Республіці Крим (24), Чернігівській та Київській (по 28 кілометрів).

Телекомунікації. Галузь зв'язку та інформатизація є однією з найбільш науко- та капіталоємних складових інфраструктури держави, що, з одного боку, відбиває стан її економіки, а з іншого, ця галузь повинна випереджати розвиток економіки, щоб не стримувати розвиток суспільного виробництва.

Розвиток галузі зв'язку та інформатизації зберігає позитивну тенденцію. Забезпечення населення стаціонарними телефонними апаратами в середньому становить 54 одиниці на 100 сімей. Найвищий рівень забезпеченості в мм. Севастополі (94) та Києві (92), а також в Одеській (69) та Запорізькій (68) областях, а найменша – у Вінницькій (39), Закарпатській (41), Кіровоградській (41) та Івано-Франківській (44) областях. Причому, у сільській місцевості цей показник у 2,6 раза нижчий, ніж у міській. Телефонна забезпеченість досягла 256 одиниць на 1 тис. жителів. У Латвії цей показник становить 307 одиниць, Литві – 313, Естонії – 354, Іспанії – 434, Італії – 471 та Франції – 573. Інтенсивно розвивається мережа мобільного зв'язку та національний сегмент Інтернет. У 2005 році мобільним стільниковим зв'язком користувалося понад 29,9 млн. осіб, тобто на 1 тис. населення припадало 637 абонентів.

За 2005 рік Інтернет користувалися 711,4 тис. абонентів. Для порівняння: у Норвегії у минулому році мобільним зв'язком та Інтернет користувалися відповідно 815 та 463,8 чоловік на 1 тис. населення, у Великобританії – 770 та 329,6 чоловік, Польщі – 259 та 98,4 чоловік.

У провідних країнах Європейського Союзу показники забезпеченості населення традиційними засобами зв'язку вже протягом певного часу практично не підвищуються, оскільки досягнуто високого рівня насиченості ринку.

Фактичний стан справ галузі зв'язку характеризується в основному низькою телефонною щільністю, фізично зношеним і застарілим обладнанням, недостатньо розвинутою цифровою первинною мережею, невеликою кількістю телевізійних каналів для потреб державних, комунальних та приватних телерадіоорганізацій, високою питомою вагою ручної праці в поштової галузі і низькою якістю поштових послуг. Спостерігається велика диспропорція у рівні розвитку зв'язку між містами та сільськими населеними пунктами.

У первинній мережі, а також у розгалуженій вторинній мережі телефонного і телеграфного зв'язку дуже значна частка аналогових систем передачі і комутаційного обладнання. Низька якість каналів зв'язку в них особливо дається взнаки при передаванні дискретних сигналів.

Для розв'язання проблем у галузі зв'язку та інформатизації необхідно провести значні структурні зміни з метою її демонополізації, залучення вітчизняного та іноземного приватного капіталу, створення сучасного регульованого ринку телекомунікацій.

Географічне розташування України вигідне з точки зору створення транзитних маршрутів з Європи в Азію. Цим зумовлена участь України в багатьох міжнародних інвестиційних проектах у сфері розвитку телекомунікацій.

Основним напрямом реконструкції та розширення ємності мереж є подальше створення цифрових систем передачі, що дасть змогу значно збільшити ємність станцій телефонного зв'язку, а також створити комбіновані станції, що використовуються у місцевих, міжміських та міжнародних мережах.

Житлово-комунальне господарство є однією з тих галузей, розвиток яких безпосередньо впливає на рівень життя населення. Найгострішою проблемою залишається забезпеченість населення високоякісною питною водою. Середній показник споживання води становить 320 літрів на добу на одну людину, що в 2 – 3 рази перевищує аналогічні показники країн Європейського Союзу.

Результати аналізу сучасного стану водогосподарської галузі у багатьох регіонах свідчать, що екологічні проблеми зберігають масштабний характер, спостерігається різке погіршення стану основних джерел питного водопостачання.

Значна кількість населення не має належного доступу до якісної питної води. У 260 населених пунктах питна вода за окремими фізико-хімічними показниками не відповідає вимогам чинного стандарту. Передусім це стосується міст Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської та Херсонської областей. Згідно з оцінками, близько 40 відсотків існуючих водоочисних споруд потребують відновлення або вдосконалення відповідно до вимог стандарту на питну воду. Через відсутність місцевих джерел велика кількість населених пунктів, у тому числі понад 1200 сільських в Автономній Республіці Крим та південних областях, частково чи повністю споживає привізну воду.

У більшості міст (56,3 відсотка) з населенням понад 100 тис. чоловік через значну зношеність основних фондів, нерациональні витрати питної води в зовнішніх мережах, відсутність її обліку послуги з водопостачання надаються не цілодобово, а за графіком.

Недостатність обігових коштів на підприємствах галузі та незначні обсяги інвестицій не дають можливості здійснювати заходи щодо модернізації інженерних споруд і мереж водопостачання та водовідведення.

Четверта частина водопровідних очисних споруд (у вартісному виразі) відпрацювала нормативний строк амортизації. Фактично амортизовано 3697 насосних агрегатів, з яких 40 відсотків потребує заміни.

Загальна протяжність комунальних водопровідних мереж становить 127,4 тис. кілометрів, з яких 45,2 тис., або 35,4 відсотка (при 34 відсотках у 2004 році), перебуває в аварійному стані. Нерациональні витрати питної води досягли 31,6 відсотка, а в окремих містах вони перевищують цей показник. Із загальної протяжності мереж каналізації, яка становить 37,6 тис. кілометрів, до аварійних належать 11,6 тис. кілометрів, або майже 31 відсоток.

Напружена ситуація склалася в Автономній Республіці Крим, де в аварійному стані перебуває 40 відсотків каналізаційних мереж (439,4 кілометра), Донецькій (38 відсотків, або 711,7 кілометра), Луганській (29 відсотків, або 303,3 кілометра), Херсонській (45 відсотків, або 214,9 кілометра) та в ряді інших областей.

Найбільш напружений стан з якістю питної води зберігається в містах Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської та Херсонської областей.

В Автономній Республіці Крим та 13 областях налічується близько 1200 сільських населених пунктів, які частково або повністю користуються привізною водою, у тому числі 383 тис. жителів у 737 населених пунктах – постійно.

Критична ситуація з експлуатації каналізаційних колекторів склалася у Києві, Чернігові, Львові, Кіровограді, Дніпропетровську, Керчі, Рівному, Херсоні, Ялті, Севастополі та інших містах.

Зношеність основних фондів та відсутність належного фінансування робіт з реконструкції і капітального ремонту інженерних споруд та мереж водопостачання та водовідведення (лише 8 – 10 відсотків потреби) спричинили збільшення кількості аварійних об'єктів та призвели до виникнення надзвичайних ситуацій у поточному році у м. Алчевську, Щолкіному, Керчі, Орджонікідзе, в інших регіонах.

Одним з основних напрямів підвищення ефективності і надійності функціонування систем водопостачання та водовідведення є ефективне енергозбереження.

Навколишнє середовище. Аналіз показників техногенного навантаження на навколишнє середовище в останні роки свідчить про тенденцію до стабілізації, хоча в цілому його рівень залишається досить високим.

У розрахунку на 1 кв. кілометр території обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря становив 7,4 тонни, на одну особу – 94,8 кілограма. У 2005 році найбільший обсяг викидів від стаціонарних джерел забруднення (підприємств) спостерігався в областях Донецькій (1637,7 тис.), Дніпропетровській (993,5 тис.), Луганській (474,6 тис.), Запорізькій (262 тис.) та Івано-Франківській (204,2 тис. тонн). Це пов'язано передусім з розміщенням у названих регіонах промислових об'єктів таких екологічно небезпечних видів економічної діяльності, як металургійна, хімічна, у тому числі нафтопереробна, промисловість, видобування кам'яного вугілля та металевих руд, виробництво електроенергії тощо.

Найменше забруднювальних речовин викидається в атмосферне повітря в м. Севастополі (4,2 тис. тонн), областях Чернівецькій (5,2 тис.), Херсонській (11 тис.), Закарпатській (11,4 тис.) та Волинській (11,8 тис.).

У більшості регіонів забруднення атмосферного повітря спричинялося переважно викидами шкідливих речовин від транспортних засобів (у 2005 році 2,2 млн. тонн). Так, у 19 регіонах такі викиди перевищили обсяг шкідливих речовин від стаціонарних джерел забруднення (підприємств), зокрема більш як у 5 разів у Чернівецькій області, м. Києві та Севастополі.

Площа територій, які було радіоактивно забруднено внаслідок Чорнобильської катастрофи та віднесено до зон радіоактивного забруднення, становить майже 54 тис. кв. кілометрів, у тому числі 25 тис. – ліси. Існує потреба у здійсненні заходів з реабілітації зазначених територій.

Протягом останніх десятиліть загострилася проблема підтоплення, що загрожує безпеці проживання населення, знижує сейсмічну стійкість територій, негативно впливає на ведення сільського господарства. У 1984 – 2002 роках загальна площа підтоплених земель збільшилася з 88,7 до 196,2 тис. гектарів. Процеси підтоплення набули значного розвитку в областях Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Одеській, Херсонській. Щорічні економічні збитки від підтоплення тільки міських територій оцінюються у 2,2 млрд. гривень.

Процеси підтоплення спостерігаються на 17 відсотках території України, а на 11 – 25 відсотках зрошуваних земель – вторинного засолення.

Потребує невідкладного вдосконалення система поводження з відходами виробництва та споживання. Найбільше скидалося забруднених зворотних вод в Автономній Республіці Крим (частка їх у загальному водовідведенні становила 43 відсотки), в областях Миколаївській (75 відсотків), Кіровоградській (73), Донецькій (54), Київській (51), у м. Києві (57) та Севастополі (44 відсотки).

Протягом останніх років спостерігається збільшення витрат свіжої води на одиницю виробленої продукції, що значно перевищує такий показник у розвинутих країнах Європи, зокрема у Франції – в 2,5, ФРН – 4,3, Великобританії та Швеції – у 4,2 раза. Найгірший екологічний стан у басейнах річок Дніпра, Сіверського Дінця, річок Приазов'я, на окремих притоках Дністра і Західного Бугу, де вода класифікується як "дуже брудна".

Тривале екстенсивне використання чорноземів зумовило прискорення деградації земельних угідь. Інтенсивною ерозією охоплено 18 відсотків території України – переважно в Хмельницькій, Вінницькій, Чернівецькій, Одеській, Київській, Черкаській і Кіровоградській областях, Автономній Республіці Крим.

3. Економічний потенціал

Промисловість. Україна є промислово-аграрною державою, про що свідчить частка промислового виробництва в обсязі ВВП – 28,3 відсотка. За структурою економіки у 2004 році 15 регіонів країни належали до промислово-аграрних, основна частка валової доданої вартості в яких припадає на промисловість і варіює у межах від 50,9 відсотка (Донецька область) до 14,5 відсотка (Одеська область).

Найбільш розвинутими промисловими регіонами є Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська і Харківська області та м. Київ, на які припадає понад 70 відсотків загальнодержавного обсягу реалізованої промислової продукції, тоді як питома вага кожної з таких областей, як Волинська, Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Закарпатська, Кіровоградська, та м. Севастополя не досягає навіть одного відсотка.

З початку 90-х років спостерігалися високі темпи зменшення обсягів промислового виробництва, пік якого припав на 1998 рік, коли виробництво промислової продукції становило лише 49 відсотків обсягу 1990 року. Позитивні тенденції до стабілізації обсягів промислового виробництва намітилися у 1999 році. Випуск продукції дещо стабілізувався за рахунок експортно-орієнтованих та базових галузей.

У 2005 році тенденції щодо активізації функціонування виробничого сектору економіки, започатковані протягом п'яти останніх років, зберігалися. Так, зростання промислового виробництва мало місце майже у 22 регіонах країни (зменшення спостерігалось у Донецькій, Львівській, Одеській, Полтавській та Херсонській областях), у 21 регіоні темпи зростання випереджали середні по Україні (3,1 відсотка). У розрізі регіонів темпи зростання промислового виробництва варіюють у межах від 1,6 відсотка у Луганській області до 21,9 відсотка у Волинській області.

Структура промисловості у регіонах за останні роки не зазнала істотних змін. У більшості з них вирішальне значення мають, як і раніше, одна – дві галузі: у 15 регіонах – харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів, у Дніпропетровській та Донецькій областях – металургія та обробка металу, Запорізькій – металургія та обробка металу, машинобудування, Луганській – нафтопереробка, металургія та обробка металу, Полтавській – виробництво продуктів нафтопереробки, Рівненській та Хмельницькій – виробництво та розподілення електроенергії, у Сумській області – машинобудування та видобування енергетичних матеріалів.

Основним пріоритетом у розвитку промисловості є підвищення конкурентоспроможності продукції, посилення інноваційної спрямованості шляхом впровадження систем управління якістю. Системи управління якістю (стандарт ISO серії 9000) та системи екологічного управління (стандарт ISO серії 14000) є найкращим загальноновизнаним у світі запобіжним механізмом, який забезпечує якість продукції на всіх етапах її виробничого (життєвого) циклу і сприяє підвищенню результативності роботи підприємств.

На 1 жовтня 2005 р. до Реєстру системи УкрСЕПРО внесено лише 921 сертифікат на системи управління якістю (ДСТУ ISO 9001 – 2001) та 21 – на системи екологічного управління (ДСТУ ISO 14001 – 97). У цілому за поточний рік прогнозується приріст на рівні не вище ніж 25 відсотків, що дуже мало порівняно з розвинутими європейськими країнами та країнами – членами Європейського Союзу (Чеська Республіка, Угорщина, Польща, Словаччина, Словенія).

Питання створення на вітчизняних підприємствах і в установах систем управління набуває особливої гостроти у зв'язку з необхідністю захисту національних економічних інтересів в умовах підготовки вступу України до СОТ та європейської інтеграції.

Впровадження і сертифікація систем управління якістю відповідно до вимог національних міжнародних стандартів дасть змогу насамперед підвищити конкурентоспроможність продукції вітчизняних виробників.

Сільське господарство. Україна має сприятливі природні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва. Це давній і традиційний вид занять українського населення.

Загалом Україна є провідною аграрною державою Європи із значними можливостями для подальшого розвитку сільського господарства та перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки. На нашу країну припадає майже третина запасів чорнозему та 27 відсотків орних земель у Європі (на одну особу в Україні припадає 0,68 гектара орної землі, тоді як у Європі цей показник становить у цілому 0,25 гектара, зокрема у Польщі – 0,3 і Франції – 0,31 гектара).

Значною проблемою в Україні є висока розораність ґрунтів. Відсутність фінансування спричиняє низький рівень відновлення продуктивності земельних угідь, їх родючості.

Сільське господарство є домінуючою галуззю виробництва в одинадцяти регіонах країни. У 2004 році його частка у валовій доданій вартості варіювала у межах від 19,9 відсотка (Закарпатська область) до 29,8 відсотка (Кіровоградська та Вінницька області).

За роки незалежності в агропромисловому комплексі в усіх регіонах відбувся значний спад, що зумовлено переважно не вирішеною проблемою власності на землю, значною зношеністю виробничих фондів та складними економічними умовами. Пік такого спаду припав на 1999 рік, коли виробництво сільськогосподарської продукції становило лише 48,6 відсотка від рівня 1990 року.

Протягом останніх років у більшості регіонів виробництво валової продукції сільського господарства зростало (у 2000 році – у 22 регіонах, 2001 – 21, 2002 – 16, 2004 – 24, у 2005 році – у 14 регіонах). Це дало можливість забезпечити його приріст у цілому по країні у 2000 році на 9,8 відсотка, 2001 – 10,2, 2002 – 1,2, 2004 – 19,9 відсотка і лише у 2005 році виробництво сільськогосподарської продукції залишилось на рівні 2004 року.

Винятком став 2003 рік, коли несприятливі погодні умови зумовили зменшення виробництва сільськогосподарської продукції у 23 регіонах (від 27,2 відсотка у Миколаївській до 0,4 відсотка у Житомирській областях). Приріст виробництва сільськогосподарської продукції забезпечено лише в Закарпатській (3,4) та Чернігівській (1,7 відсотка) областях.

Основними галузями агропромислового комплексу є рослинництво та тваринництво. У 2005 році зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції спостерігалось лише у галузі тваринництва, де приріст по Україні становив 4,4 відсотка, що мало місце у 19 регіонах (варіював від 0,7 у Чернігівській області до 13,4 відсотка у Вінницькій). Складною є ситуація у галузі рослинництва, де зменшення обсягів виробництва продукції порівняно з 2004 роком становило 2,5 відсотка, що мало місце у 16 регіонах країни. Найвищі темпи спаду спостерігалися в Одеській (на 16,2 відсотка), Миколаївській (15,7) та Чернігівській (на 15,4 відсотка) областях.

Для сільського господарства характерні значні регіональні диспропорції, які протягом останніх років набули тенденції до пом'якшення. Так, якщо у 1998 році регіональне співвідношення між максимальним та мінімальним значеннями обсягу виробництва валової продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу становило 4,1 раза (максимальне значення: Вінницька область – 1914 гривень, мінімальне значення: Донецька область – 468 гривень), то у 2004 році – понизилося до 3,5 раза (максимальне значення: Кіровоградська область – 2548 гривень, мінімальне значення: Луганська область – 721 гривня).

Розвиток малого підприємництва. Мале підприємництво поступово стає одним з важливих факторів розвитку економіки та забезпечення зайнятості населення. У 2004 році порівняно з попереднім роком кількість малих підприємств збільшилася на 3,9 відсотка, з 2000 року – на 30, а з 1995 року – у 3 рази.

Територіальний розподіл кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення має значну амплітуду коливання – від 38 у Тернопільській області до 180 одиниць у м. Києві.

Майже 40 відсотків загальної кількості малих підприємств зосереджено у східних регіонах (Донецька, Дніпропетровська та Харківська області) та м. Києві, на яких зайнято 35,1 відсотка працівників всіх малих підприємств України.

Вагоме місце займають малі підприємства в економіці західних регіонів (Чернівецька та Тернопільська області), Автономної Республіки Крим, зокрема м. Севастополя, деяких північних та центральних регіонів

(Вінницька, Кіровоградська, Сумська, Черкаська та Чернігівська області), де частка у загальних обсягах реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг) варіює у межах 10 – 14,3 відсотка при середній величині цього показника по Україні 5,3 відсотка.

Разом з тим порівняно із загальноприйнятими показниками у світі рівень розвитку малого бізнесу в Україні ще явно недостатній. Так, на 1 тис. осіб в середньому припадає шість малих підприємств, тоді як у країнах – членах Європейського Союзу – не менш як 30. За цим показником Україну можна порівняти з Росією, а проти Білорусі він майже у 2 рази вищий.

Питома вага малих підприємств в Україні у загальній кількості підприємств майже досягає показника країн – членів Європейського Союзу – відповідно 85,6 та 90 відсотків. Однак питома вага зайнятих на малих підприємствах працівників дорівнює 20,7 відсотка, тоді як у зазначених країнах цей показник в середньому становить 65 відсотків.

Серед багатьох факторів, що негативно впливають на конкурентоспроможність підприємств, особливо вирізняються три – інвестиційний клімат, далекий від рівня, необхідного для швидкої модернізації економіки; виробнича інфраструктура здебільшого нерозвинута; провідні галузі, зокрема фінансова та інформаційно-комунікаційна, поки що не відіграють визначену їм роль в інноваційній діяльності та сприянні залученню інвестицій. Суттєвого спрощення потребують регуляторні процедури, які застосовуються до малого і середнього бізнесу.

Інвестиційний розвиток. Протягом останніх семи років в Україні активізувалась інвестиційна діяльність, зросли обсяги як інвестицій в основний капітал, так і прямих іноземних інвестицій. У 2005 році обсяг інвестицій в основний капітал зріс у 16 регіонах (на 0,5 відсотка у Запорізькій області, 22,7 відсотка – у Луганській), прямих іноземних інвестицій – у 24 регіонах (на 5,1 відсотка у Тернопільській, у 2 рази – у Дніпропетровській), що дало змогу досягнути приросту відповідних інвестицій в цілому по країні відповідно на 1,9 та 81 відсоток.

Регіони значно відрізняються можливостями в залученні інвестицій. Так, іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвинутою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів. У 2005 році основна частина прямих іноземних інвестицій припадала на м. Київ (22,1 відсотка) та Дніпропетровську область (10,5 відсотка), у той час як питома вага кожного другого регіону (Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька і Чернігівська області, м. Севастополь) не перевищує 1 відсотка загального обсягу по країні.

Починаючи з 2001 року намітилася тенденція до зниження диференціації регіонів за прямими іноземними інвестиціями у розрахунку на одну особу. Так, у 2005 році різниця між максимальними (м. Київ – 1371,6 долара США) та мінімальними (Чернівецька область – 33,1 долара США) їх обсягами знизилась до 41,4 раза проти 51,5 раза в 2000 році. Без урахування м. Києва ця різниця значно менша і становить 9,6 раза.

Освіта. За останні десять років спостерігається тенденція до зменшення кількості з 21,4 тис. до 15,1 тис. дошкільних навчальних закладів як у міській, так і у сільській місцевості, так само, як і кількості дітей в них.

Спостерігається дисбаланс в охопленні дошкільною освітою дітей, які проживають у містах і селах. Так, у Львівській та Рівненській областях дошкільні заклади відвідують відповідно лише 9 та 10 відсотків дітей, що проживають у сільській місцевості.

Найбільшим структурним елементом системи освіти як за кількістю закладів, так і за чисельністю учнів є середня освіта. У 2005/06 навчальному році нараховувалося 21,5 тис. загальноосвітніх навчальних закладів, де навчалося 5,4 млн. учнів. Найбільше загальноосвітніх навчальних закладів у Львівській, Донецькій, Дніпропетровській, Хмельницькій та Вінницькій областях, найменше – у Чернівецькій, Херсонській та Кіровоградській областях.

У світі рівень розвитку суспільства характеризується рівнем розвитку інформатизації. На даний час забезпеченість загальноосвітніх навчальних закладів I – III ступеня навчально-комп'ютерними комплексами нового покоління становить 56 відсотків (міських – до 64 відсотків, сільських – до 45 відсотків). У м. Києві, Закарпатській та Рівненській областях майже всі навчальні заклади обладнані сучасними навчально-комп'ютерними комплексами.

В Україні на початок 2005 року припадав один комп'ютер на 34 учні. В інших країнах кількість комп'ютерів на 100 учнів шкільного віку становить: Угорщина – шість; Латвія і Словенія – п'ять, а у Франції – один комп'ютер на три учні. Отже, необхідно орієнтуватися на показники країн Європейського Союзу.

До Інтернет у 2005 році підключено лише 17 відсотків загальноосвітніх навчальних закладів I – III ступеня. Понад 1 млн. учнів (близько 20 відсотків) навчаються у школах, де немає жодного сучасного комп'ютера. Найскладніша ситуація у Запорізькій, Кіровоградській, Житомирській (64 відсотки), Херсонській (53), Миколаївській (54 відсотки) областях, що негативно впливає на забезпечення рівного доступу до високоякісної освіти, обмежує впровадження в освітній процес електронних засобів навчального призначення, створення єдиної освітньої інформаційної мережі.

У 2005 році в Україні функціонувало 1023 професійно-технічних навчальних заклади, в тому числі 188 вищих професійних училищ та центрів професійно-технічної освіти, 460 професійних ліцеїв. Найбільше професійно-технічних навчальних закладів зосереджено в областях Дніпропетровській (65), Донецькій (113), Луганській (74), Львівській (55) та Харківській (53), найменше – у Волинській (19), Закарпатській (20), Івано-Франківській (20) та Чернівецькій (14).

На початок 2005/06 навчального року у розрахунку на 10 тис. населення у вищих навчальних закладах I – II рівня акредитації навчалося 108, III – IV рівня акредитації – 470 студентів.

В Україні функціонує 951 вищий навчальний заклад I – IV рівня акредитації, де навчається 2,71 млн. студентів, у тому числі у закладах I – II рівня акредитації – 0,51 млн., III – IV рівня акредитації – 2,2 мільйона.

Найбільше зосереджено вищих навчальних закладів I – IV рівня акредитації державної та комунальної форми власності в м. Києві (116), Харківській (75), Донецькій (90), Дніпропетровській (57), Львівській (61), Луганській (42) та Одеській (45) областях; найменше – у Волинській (18), Рівненській, Миколаївській, Сумській (по 17 закладів).

Залишається гострою ситуація з кадровим забезпеченням навчальних закладів. Намітилася тенденція старіння науково-педагогічних кадрів вищої освіти. У зв'язку з невирішенням ряду соціальних питань, відсутністю належних умов праці існує проблема відпливу педагогічних працівників з шкіл, особливо сільських.

Наука. Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки кадрів.

Індикатором забезпеченості науковими кадрами країн – членів Європейського Союзу є кількість працівників, які займаються дослідницькою діяльністю в загальній чисельності зайнятих в економіці (у розрахунку на 1 тис. осіб). Найвищий рівень концентрації спеціалістів з науковими ступенями у економічно розвинутих регіонах, де зосереджена значна кількість наукових установ та вищих навчальних закладів. Так, у 2004 році дослідницькою діяльністю займалося в Україні 1505 установ, у тому числі 384 – академічного профілю науки, 870 – галузевого, 168 – вищої освіти і 83 – заводського профілю. Майже дві третини загальної кількості наукових установ розташовано в економічно розвинутих регіонах: 25,8 відсотка – у м. Києві, 15,5 – у Харківській області, 7,2 – Дніпропетровській, 6 – Львівській, 5,5 – Донецькій, 4,9 відсотка – в Одеській області.

На кінець 2004 року в зазначених установах наукові та науково-технічні дослідження проводили 85,7 тис. науковців, 20,9 тис. техніків і 33,7 тис. осіб допоміжного персоналу (без урахування сумісників). Тенденція постійного зменшення дослідників та техніків припинилася і вперше за останні роки їх чисельність порівняно з відповідним періодом попереднього року збільшилася на 1,7 відсотка. Разом з тим кількість допоміжного персоналу зменшилася на 2,7 відсотка. При цьому загальна чисельність працівників наукових установ практично не змінилася і становила 173,6 тис. осіб.

У різних галузях економіки на кінець 2004 року працювало понад 77 тис. докторів і кандидатів наук, з яких 27 відсотків проводили наукові дослідження і здійснювали розробки за основним місцем роботи, третина – працівники, які поєднували викладацьку діяльність у вищих навчальних закладах з науковою.

Протягом останніх років питома вага фахівців з науковими ступенями серед тих, що проводять наукові дослідження і здійснюють розробки, залишається незмінною і становить близько 20 відсотків. При цьому їх чисельність порівняно з 2003 роком збільшилася на 1,6 відсотка і становить 21,1 тис. (4,1 тис. докторів і 17 тис. кандидатів наук). Понад дві третини загальної чисельності докторів і кандидатів наук, зайнятих науково-технічною діяльністю, працювало в наукових установах академічного профілю, 18,5 відсотка – у галузевих науково-дослідних та проектно-конструкторських установах, 12,9 відсотка – у наукових частинах та лабораторіях вищих навчальних закладів і лише 9 докторів і 153 кандидати наук (0,8 відсотка) залучені до виконання науково-технічних робіт у заводському секторі науки.

У 2004 році в м. Києві працювало майже 30 відсотків загальної кількості докторів і кандидатів наук, у Харківській області – 15,2 відсотка, Львівській та Дніпропетровській – по 6,9, Донецькій – 6,5, Одеській – 6 відсотків.

Низький рівень заробітної плати науковців та матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень, відсутність активної популяризації досягнень вітчизняної науки та її ролі в сучасних процесах розвитку глобальної економіки негативно відображаються на престижності наукової діяльності в Україні.

Туризм. Україна, маючи вигідне геополітичне розташування, володіє значним туристсько-рекреаційним потенціалом – сприятливими кліматичними умовами, рівнинними і гірськими ландшафтами, багатством флори і фауни, розвинутою мережею транспортного сполучення, великою кількістю історичних пам'яток культури та архітектури.

На державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток. Функціонує 61 історико-культурний заповідник. До Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО включено Софійський собор з ансамблем монастирських споруд та Києво-Печерську лавру у м. Києві, історичний центр м. Львова. Готується до ЮНЕСКО подання про включення до цього Списку пам'яток м. Кам'янця-Подільського.

У результаті поступового розвитку міжнародного співробітництва кількість іноземних туристів, які відвідують Україну, щороку зростала і у 2005 році досягла 17,6 мільйона. Порівняно з 2000 роком кількість іноземних туристів з Польщі збільшилася в 12,3 рази, Італії – в 4,9, Росії – в 3,4, Казахстану – в 3,5, Угорщини – в 3,9, Туреччини – в 2,7, Німеччини – в 3, Білорусі – в 1,9, Франції – в 2,2, Словаччини – в 4,6, Литви – в 1,9 рази, США – на 38,1 відсотка, Румунії – в 3 рази, Австрії – в 2,1 рази.

Поступово збільшується обсяг внутрішнього туризму. За даними Державної служби туризму і курортів, їх кількість становила у 2005 році 1,6 мільйона.

Найвищі показники надання туристичних послуг досягнуті в м. Києві, Автономній Республіці Крим та Івано-Франківській області, які відвідує понад 50 відсотків іноземних та 40 відсотків вітчизняних туристів. Пожвавлення роботи суб'єктів туристичної діяльності спостерігається у Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській, Полтавській, Рівненській та Харківській областях.

Збільшення обсягів міжнародного туризму позитивно впливає на розвиток туристичної інфраструктури, сприяє збереженню та модернізації мережі об'єктів готельної інфраструктури – в 2005 році функціонувало 1192 готелі та інших місць короткотермінового проживання. Найбільше їх концентрується в Дніпропетровській області (107), м. Києві (96), Львівській області (82), Автономній Республіці Крим та Одеській області (по 74), Донецькій області (73). У підприємствах готельного господарства обслужено 3,9 млн. осіб, у тому числі іноземців – 713 тис., або 18,3 відсотка загальної кількості осіб.

За останні одинадцять років в об'єкти туристичної індустрії спрямовано понад 1,7 млрд. гривень інвестицій, передусім в найпривабливіших регіонах – Автономна Республіка Крим, м. Київ, Одеська та Закарпатська області.

Україна має розвинуту мережу санаторно-курортних і закладів відпочинку. У 2005 році їх налічувалося 3245, де було оздоровлено понад 3,3 млн. осіб. Найбільше санаторно-курортних і закладів відпочинку розташовано в Автономній Республіці Крим.

До негативних факторів, які впливають на перспективу комплексного розвитку туризму і санаторно-курортної галузі (насамперед рекреаційної), належать:

значна територіальна диференціація в господарському використанні рекреаційного потенціалу (неповною мірою, зокрема, використовується потенціал Херсонської, Запорізької, Донецької і Миколаївської областей);

невідповідність якісних характеристик (у тому числі рівня комфортності) та організаційно-економічного механізму функціонування рекреаційної інфраструктури міжнародним нормам і стандартам, зокрема низький рівень послуг у переважній більшості вітчизняних готелів, що не відповідає їх вартості у зазначених закладах – у значній частині готелів, розташованих на Південному березі Криму, ціна двомісного номера в літній період перевищує 100 доларів США на добу, тоді як у готельних комплексах відповідної категорії Туреччини або Болгарії з помітно вищим рівнем сервісу вона на 30 відсотків нижча;

неефективність механізму регулювання цін на туристсько-екскурсійні, санаторно-курортні та готельні послуги, рівень та динаміка яких повинні визначатися забезпеченістю індустрії оздоровлення, відпочинку та туризму;

низький рівень маркетингових досліджень у сфері туристсько-екскурсійної та санаторно-курортної діяльності, недостатність її інформаційно-рекламного забезпечення, передусім на зовнішньому ринку.

4. Людські ресурси

Зайнятість і ринок праці. Стрімко зростала чисельність безробітних у 90-ті роки, а починаючи з 2000 року цей показник постійно зменшується.

У 2005 році рівень безробіття населення у віці від 15 до 70 років становив 7,2 відсотка проти 11,7 відсотка у 2000 році. У відповідному періоді цей показник зменшився на 10,2 відсотка – від 0,5 відсотка у Полтавській області до 21,9 відсотка у Дніпропетровській області. Збільшення безробітних спостерігалось лише у Миколаївській області (на 9,5 відсотка).

На 1 січня 2006 р. кількість вільних робочих місць та посад порівняно з 1 січня 2005 р. зросла на 12,1 відсотка і становила 186,6 тисячі. За регіонами цей показник найвищий у Івано-Франківській та Чернігівській областях, відповідно 53,8 та 44,4 відсотка. Проте кількість вільних місць і посад зменшалася у м. Севастополі – на 4,3 відсотка, в областях Рівненській – на 5,3, Хмельницькій – на 10,3, Черкаській – на 16,7 та Сумській – на 23,5 відсотка.

Внаслідок загального збільшення попиту на робочу силу на 1 січня 2006 р. знизився показник навантаження зареєстрованого незайнятого населення на одну вакансію і становив 5 осіб проти 6 на 1 січня 2005 року. У розрізі регіонів найбільше зниження спостерігалось у областях Івано-Франківській (з 27 до 17 осіб) та Тернопільській (з 31 до 24 осіб). Водночас найбільший дисбаланс між пропонуванням робочої сили та попитом на неї зафіксовано у Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській та Черкаській областях, де показник навантаження коливався від 17 до 27 осіб на одну вакансію.

Залишаються значні диспропорції на регіональних ринках праці. Так, варіація показника рівня безробіття, визначеного за методологією МОП, між максимальним та мінімальним його значенням становила у 2005 році, як і у 2001 році, – 2,9 раза (максимальне значення: Житомирська, Черкаська, Чернівецька області – 9,8 відсотка; мінімальне значення: м. Севастополь – 3,4 відсотка).

Невідповідність попиту та пропонування робочої сили, вартості відтворення робочої сили та її ціни на внутрішньому ринку праці, що зумовлює бідність населення, стали причиною виїзду громадян України для працевлаштування в інших країнах, з вищим рівнем заробітної плати.

За експертними оцінками Мінпраці, за межами України працює майже 3 млн. громадян, з яких лише 2 відсотки працевлаштовано суб'єктами підприємницької діяльності, які мають ліцензію на посередництво у працевлаштуванні за кордоном. Ця категорія трудових мігрантів, що легально отримали роботу, є соціально захищеною у трудових відносинах з іноземними роботодавцями.

Основними причинами зовнішньої трудової міграції є невідповідна оцінка професійного рівня робочої сили, низька соціальна захищеність як тих, що працюють, так і безробітних.

Вирішення питання потребує удосконалення порядку ліцензування господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, укладення міжнародних договорів щодо працевлаштування та соціального захисту громадян, які працюють за межами держави, забезпечення виконання міжнародних договорів.

На 31 грудня 2005 р. в Україні зареєстровано 432 суб'єкти підприємницької діяльності, які мають ліцензію на діяльність у сфері надання посередницьких послуг у працевлаштуванні за кордоном. За 2000 – 2005 роки ліцензіатами працевлаштовано більш як 250 тис. осіб.

Україна ратифікувала 11 двосторонніх договорів про працевлаштування з такими державами, як Словачька Республіка, Республіка Польща, Литовська Республіка, Латвійська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Російська Федерація, Португальська Республіка, Республіка В'єтнам та Соціалістична Народна Лівійська Арабська Джамагірія.

З метою врегулювання питань трудової міграції, посилення соціального захисту мігрантів на території СНД Урядами країн – членів СНД підготовлено проект Конвенції про правовий статус трудящих-мігрантів та членів їх сімей, в рамках Єдиного економічного простору опрацьовується проект відповідної концепції.

Основним позитивним результатом трудової міграції є сприяння соціально-економічній стабільності в Україні шляхом додаткового надходження значних фінансових ресурсів, що вигідно не тільки сім'ям окремих громадян, які є власниками даних ресурсів, а й державі в цілому, оскільки знижується рівень бідності, зростає сукупний попит, збільшується обсяг внутрішнього ринку. Крім того, після повернення з-за кордону значну частину зароблених коштів українські громадяни витрачають для започаткування власного бізнесу, створюючи робочі місця не тільки для членів своєї сім'ї, а й для інших громадян.

II. Основні проблеми регіонального розвитку

Ключовою проблемою, що потребує поетапного розв'язання, є збільшення диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна активність.

Різні темпи розвитку регіонів протягом 90-х років підсилювалися кризовими проявами в економіці. Це в основному спричинено дією механізму ринкової конкуренції, що призвело до поділу регіонів за їх конкурентними

перевагами, різним рівнем адаптації до умов ринку регіонів з різною структурою економіки та можливостями місцевої влади до проведення реформ на регіональному рівні; послаблення ролі держави у спрямуванні та прискоренні регіонального розвитку.

Поглиблення дисбалансу в економічно-соціальному розвитку на регіональному та місцевому рівні істотно ускладнює реалізацію єдиної політики у сфері соціально-економічних перетворень, збільшує загрозу виникнення регіональних криз, дезінтеграції національної економіки; перешкоджає формуванню загальнодержавного ринку товарів і послуг; не дає змоги повною мірою використовувати потенціал міжрегіонального та прикордонного співробітництва; ускладнює розв'язання екологічних проблем.

Значна диспропорція у сфері економічного розвитку регіонів спричинена проблемами, що впливають на конкурентоспроможність, – незадовільний стан інфраструктури, низький рівень пристосування робочої сили до ринкових умов, недостатня підтримка розвитку підприємництва, відсутність інноваційної спроможності підприємств, деградації навколишнього природного середовища та, як наслідок, низька інвестиційна привабливість територій.

Зазначена ситуація склалася в основному через відсутність ефективного механізму обмеження та послаблення впливу диспропорції у сфері розвитку, ефективного стимулювання діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та підприємств, пов'язаної з прискоренням розвитку регіонів на основі більш повного використання природного, економічного, трудового, наукового та іншого потенціалу.

Стабільний розвиток регіонів залежить від рівня диверсифікації економічного потенціалу. Україна належить до індустріально розвинутих держав світу, має один з найбільших в Європі структурно розгалужених промислових комплексів.

Разом з тим найслабкішим місцем національної економіки є структурна розбалансованість промислового комплексу. Його деформованість, високий рівень енерго- та капіталоемності виробництва успадковані від попередньої адміністративної системи. За роки проведення реформ ситуація істотно погіршилася. Застаріла і вузькоспеціалізована економічна база більшості регіонів не відповідає сучасним вимогам ринкової економіки і не використовує весь наявний потенціал регіонів.

Господарська діяльність деяких регіонів сьогодні базується на одній – двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну та низькотехнологічну продукцію.

Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей в загальноукраїнському експорті не перевищує 1 відсотка. Збільшується регіональна асиметрія за обсягами інвестицій в основний капітал. Третя частина всіх прямих іноземних інвестицій припадає на столицю України. У кожному другому регіоні частка залучених іноземних інвестицій дорівнює або менша 1 відсотка сукупного обсягу по Україні.

При недостатній платоспроможності внутрішнього ринку значний вплив на соціально-економічну ситуацію, що склалася в регіонах і державі в цілому, мають зовнішні фактори – залежність від кон'юнктури відповідного сектору міжнародного ринку, нестабільне постачання, відсутність динаміки цін на енергоносії та інші фактори, що негативно впливають на ефективність діяльності підприємств монофункціональних регіонів.

Необхідно переорієнтувати економіку регіонів на інноваційну модель розвитку. Разом з тим науково-інтелектуальний потенціал регіонів слабо інтегрований у виробничу і невиробничу сферу, відсутній механізм впровадження дослідно-конструкторських розробок у практичну діяльність окремих підприємств.

Основним стратегічним ресурсом і чинником економічного зростання в регіонах є людський потенціал. Процес використання людського потенціалу в регіонах уповільнюється через ситуацію, що склалася на ринку праці, низький рівень якості надання соціальних послуг та освіти, зменшення доходів та рівня особистого споживання, поширення бідності тощо.

Потребує розв'язання проблема збереження і зміцнення трудового потенціалу, що має велике значення для сталого соціально-економічного розвитку України. Саме кількісні та якісні параметри трудового потенціалу стають в умовах кризових явищ в економіці та соціальних протиріч у суспільстві основним чинником розвитку регіонів.

Природна база формування трудового потенціалу характеризується демографічними особливостями його відновлення, які виявилися в 60-х – 90-х роках минулого століття та вплинули на зниження показника народжуваності і збільшення показника смертності, скорочення тривалості життя і загальне старіння населення. Зазначені тенденції впливають на кількісно-якісний склад трудового потенціалу, продуктивність суспільної праці та її стимули, кваліфікаційний і освітньо-культурний рівень населення, вартість робочої сили і доходи населення. Економічні та соціальні проблеми спричинили безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності, зниження національного інтелектуального та освітнього потенціалу, значне розшарування населення за рівнем доходів.

Основною метою державної регіональної політики України на сучасному етапі розвитку є створення умов, що дадуть змогу регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, зробити максимальний внесок у національну економіку, здобути конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

З урахуванням наведеного державна регіональна політика повинна бути спрямована насамперед на розв'язання таких проблем:

- низька інвестиційна привабливість регіонів та інноваційна активність в них;
- нерозвинута виробнича та соціальна інфраструктура;
- зростання регіональних диспропорцій у сфері соціально-економічного розвитку регіонів;
- слабкі міжрегіональні зв'язки;
- нераціональне використання людського потенціалу.

III. Принципи регіональної політики

Політика регіонального розвитку в Україні на сучасному етапі базуватиметься за такими основними принципами:

програмування. Політика регіонального розвитку здійснюється на основі взаємозв'язаних довгострокових стратегій, планів та програм розвитку як на державному, так і на адміністративно-територіальному рівні. Цей принцип також передбачає щорічне планування необхідних витрат державного бюджету, що сприяє забезпеченню прозорості, стабільності та синхронізації в політиці розвитку регіонів;

концентрації. У зв'язку з обмеженістю державних фінансових ресурсів під час виконання завдань, визначених цією Стратегією, ресурси концентруються на певних територіях, встановлюється ієрархічність пріоритетів відповідно до сформульованих цілей, визначаються вимоги до економічної ефективності їх використання;

синхронізації дій („синергії“). Передбачається синхронне проведення ряду реформ, що впливають на соціально-економічний розвиток регіонів, узгодження пріоритетів та дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо регіонального та місцевого розвитку;

поляризованого розвитку. Передбачається формування „опорних регіонів” (полісів, локомотивів зростання), в яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші ресурси, з подальшим посиленням інноваційної активності в інших регіонах. Цей принцип застосовували держави, що перебували на початкових стадіях соціально-економічного піднесення, коли інноваційна хвиля тільки починала формуватися та набувала масштабності за рахунок її концентрації в окремих „полісах зростання”;

додатковості. Передбачається, що фінансова підтримка регіонального розвитку здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів. За цим принципом фінансування з державного бюджету здійснюватиметься без зменшення фінансування з місцевих бюджетів;

субсидіарності – розподілу владних повноважень, за якими місце надання адміністративної (управлінської) послуги максимально наближено до її безпосереднього споживача з урахуванням повноти надання належної якості послуги шляхом концентрації матеріальних і фінансових ресурсів на відповідному територіальному рівні управління;

збалансованого розвитку. Зумовлює диференційованість надання державної підтримки регіонам з урахуванням їх потенціалу умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;

партнерства. Передбачається тісна співпраця між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, суб'єктами господарювання в процесі реалізації Стратегії, проведення моніторингу та оцінки виконання визначених завдань;

єдності. Передбачається забезпечення суспільної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей між окремими регіонами у використанні людських ресурсів та рівні життя населення; економічної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей в економічному розвитку між регіонами; просторової єдності, яка полягає у створенні інфраструктурних умов для розвитку периферійних регіонів. Досягнення єдності в усіх трьох вимірах повинне бути однією із цілей регіонального розвитку та регіональної політики.

IV. Мета та стратегічні завдання регіональної політики до 2015 року

Основною метою Стратегії є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення.

Виконання зазначених завдань дасть можливість забезпечити динамічний збалансований розвиток країни в цілому, наблизити рівень життя до європейських стандартів та створити умови для посилення економічної активності в усіх регіонах країни, що сприятиме поступовому пом'якшенню міжрегіональних диспропорцій, зменшенню ризиків утворення депресивних територій та захистить суспільство від значних витрат на відновлення належних умов їх життєдіяльності.

Стратегічні завдання державної політики регіонального розвитку України до 2015 року

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів

та зміцнення їх ресурсного потенціалу

Пріоритетний напрям – реструктуризація економічної бази окремих регіонів і створення умов для диверсифікації на новій технологічній основі.

Реалізація цього напрямку дасть змогу підвищити продуктивність сфер економіки у регіонах та підтримати нові види діяльності, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості. При цьому будуть задіяні регіони, в яких необхідно реструктурувати традиційні галузі з критично високим рівнем зношеності основного капіталу та наявністю ризиків виникнення техногенних катастроф національного масштабу. Державна підтримка здійснюватиметься за такими напрямами:

збільшення обсягу інвестицій в основні сфери економіки регіонів, які визначають стратегічні пріоритети їх розвитку. Регіональна локалізація нових інвестицій залежить насамперед від рівня розвитку інфраструктури та людських ресурсів. У сучасних ринкових умовах значну роль відіграє реклама інвестиційних можливостей територій та формування дієвого механізму адміністративного та консультативно-інформаційного обслуговування інвесторів.

В умовах гострої конкуренції між регіонами за нові інвестиції (включаючи іноземний капітал) регіональна політика повинна бути спрямована на забезпечення регіонів інструментами державної підтримки, завдяки яким вони зможуть бути конкурентоспроможними на ринку інвестицій. Створення такої системи потребуватиме як прямої фінансової підтримки з державного бюджету, так і створення загальнонаціонального сприятливого інвестиційного клімату.

Основними інструментами державної підтримки, які використовуються у цьому напрямі, є:

надання субвенцій для забезпечення розвитку інфраструктури;

забезпечення умов для створення нових підприємств, у тому числі іноземних;

формування державної та регіональної інфраструктури залучення інвестицій – агентств із залучення інвестицій, бюро з обслуговування інвесторів;

розвиток інфраструктури підтримки підприємництва – бірж, виставкових залів, бізнес-інкубаторів, центрів бізнесу, промислових парків, створення умов для сприяння створенню та активізації діяльності підприємств (включаючи малі та середні) на певній території (облаштування території, модернізація та розбудова виробничих приміщень), об'єктів сфери послуг;

підтримка інвестиційних проектів, що використовують сучасні енергозберігаючі технології та не забруднюють навколишнє природне середовище;

підтримка малого та середнього підприємництва. Допомога, що надаватиметься для розвитку малого та середнього підприємництва, спрямовуватиметься на:

спрощення процедури створення та реєстрації суб'єктів підприємництва, ліцензування окремих видів їх діяльності – встановлення порядку отримання дозволів за заявкою, необхідних для запровадження діяльності суб'єктів підприємництва, за принципом "єдиного офісу";

розвиток ринку фінансових послуг, формування мережі регіональних фондів підтримки підприємництва, запровадження ефективного кредитно-гарантійного механізму мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва, залучення на прийнятних умовах іноземних кредитних ресурсів для фінансування малих підприємств, а також молодих підприємців-початківців;

посилення мотивації місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо створення сприятливого клімату для малого та середнього підприємництва шляхом збільшення частки податкових надходжень, яка залишається в місцевих бюджетах;

стимулювання інноваційної спрямованості розвитку підприємництва, венчурного бізнесу, запровадження ефективного механізму правової, фінансової, організаційної, кадрової та освітньої підтримки перспективних інноваційних проектів;

розширення мережі навчальних закладів, які готуватимуть фахівців за напрямом "Економіка та підприємництво";

сприяння створенню та впровадженню інновацій, включаючи розповсюдження сучасних технологій, зокрема для зменшення ризиків виникнення техногенних катастроф. Основним фактором економічного розвитку є впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських досліджень, а також реалізація інновацій.

Діяльність у напрямі нарощення науково-технічного потенціалу активізується у регіонах, які мають досвід роботи із створення наукоємних та високотехнологічних продуктів.

Державна підтримка спрямовуватиметься на:

створення ефективної системи взаємодії установ, підприємств та організацій у галузі науки, освіти, у виробництві, у сфері підприємництва, фінансово-кредитній сфері з питань активізації розвитку інноваційної діяльності;

сприяння створенню пайових інвестиційних фондів з реалізації інноваційних проектів із залученням ресурсів державного та місцевих бюджетів і приватного капіталу; створення конкурсної системи відбору інноваційних проектів з урахуванням пріоритетів розвитку регіонів; розроблення системи проведення незалежної експертизи інвестиційних проектів і надання можливості малим та середнім підприємствам брати участь у виконанні державного оборонного замовлення;

концентрацію фінансових та інтелектуальних ресурсів для здійснення заходів за визначеними державою пріоритетними напрямками інноваційного розвитку;

створення умов для спрямування інвестиційних коштів у високотехнологічні сфери виробництва та на кадрове забезпечення інноваційної діяльності;

формування позабюджетних джерел підтримки інноваційної діяльності, законодавче врегулювання питань спільного інвестування, зокрема регулювання ринку венчурного капіталу у сфері інноваційної діяльності;

стимулювання створення підприємствами і установами власних систем екологічного управління відповідно до міжнародних та національних стандартів.

Держава сприятиме інноваційному розвитку та забезпечуватиме проведення досліджень і розробок з використанням останніх науково-технічних досягнень шляхом:

проведення конкурсів вітчизняних інновацій та венчурних ярмарків з метою забезпечення інвестування насамперед найбільш перспективних інноваційних проектів;

збільшення обсягів державного замовлення на підготовку кадрів для інноваційного підприємництва, зокрема інноваційних менеджерів та фахівців з венчурного інвестування;

розвиток туризму та рекреації. Для диверсифікації економічної діяльності велике значення має розвиток сфери туризму та різних форм відпочинку. Економічне зростання, структурні зміни в економіці та активізація міжнародних контактів сприяють розвитку сектору послуг. При цьому велику роль відіграють природні та культурні особливості території. Розвиток туризму, зокрема сільського, може бути вагомим чинником зростання рівня зайнятості населення, особливо у сільській місцевості.

Передбачається стимулювання розвитку підприємництва в туристичній сфері, сприяння розбудові та модернізації туристичної та рекреаційної інфраструктури, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних пропозицій на світовому ринку послуг у сфері туризму.

Підвищення рівня надання готельних послуг потребує реконструкції, модернізації існуючої готельної бази, впровадження нових технологій, створення економічних стимулів для залучення інвестицій у будівництво та введення в експлуатацію нових готелів, що, із свого боку, потребує значних капіталовкладень.

Широкому залученню інвестицій у курортно-рекреаційну сферу туризму сприятиме:

проведення тендерів на право отримання земельних ділянок у рекреаційних зонах під забудову об'єктами рекреації з дольовою участю держави у сфері розвитку інфраструктури;

подальше розширення номенклатури курортно-рекреаційних послуг за рахунок медичних послуг (діагностика, профілактика та лікування захворювань) із широким використанням рекреаційних та лікувально-оздоровчих ресурсів;

збільшення кількості санаторно-курортних закладів, готелів і створення лікувальних центрів, які надаватимуть платні послуги;

запровадження стандартів якості надання рекреаційних послуг;

удосконалення механізму правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які надають побутові послуги;

створення збалансованої мережі об'єктів побутового обслуговування, насамперед тих, які надають соціальні види послуг.

Пріоритетний напрям – розбудова та модернізація інфраструктури, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів.

Недостатньо високий рівень розвитку виробничої і невиробничої інфраструктури, зокрема житлово-комунального, готельного, дорожнього, вулично-дорожнього господарства, енергетичного сектору, транспортних та інформаційних комунікацій, стримує економічне зростання країни та її регіонів. У зв'язку з цим в першу чергу підтримуватиметься робота з розбудови та модернізації інфраструктури національного та загальноєвропейського значення, а також інфраструктури регіонів, міст та міських агломерацій, які можуть відігравати роль полюсів зростання. Це сприятиме зміцненню зв'язків між регіонами, підвищенню рівня просторової мобільності населення, інвестиційної привабливості територій, які мають основне значення для залучення додаткових інвестицій, досягнення високого рівня продуктивної зайнятості населення.

Держава забезпечуватиме координацію діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, пов'язаної з розбудовою виробничої та соціальної інфраструктури, шляхом співфінансування відповідних інвестиційних проектів.

Підвищення конкурентоспроможності регіонів здійснюватиметься за такими основними напрямками:

розвиток виробничої та соціальної інфраструктури загальнодержавного і міжнародного значення. Державна підтримка розбудови та модернізації виробничої та соціальної інфраструктури в рамках реалізації політики регіонального розвитку спрямовуватиметься на:

розвиток транспортно-дорожнього комплексу на довгострокову перспективу на снові комплексного розв'язання проблеми збалансованого розвитку залізничного, авіаційного, автомобільного, морського та річкового транспорту і дорожнього господарства, міських транспортних систем та мультимодального транспорту як основного елементу розвитку внутрішнього потенціалу держави і регіонів та підвищення рівня мобільності населення. Підтримка, яка надаватиметься в рамках проведення політики регіонального розвитку держави для розвитку транспортної інфраструктури, здійснюватиметься шляхом виконання програм розвитку національної транспортної системи та реалізації проектів розбудови міжнародних транспортних коридорів;

реформування житлово-комунального господарства шляхом поглиблення демонополізації, створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, залучення у цю сферу приватного капіталу, впровадження систем управління якістю житлово-комунальних послуг відповідно до ДСТУ ISO серії 9000, формування дієвих інститутів управління житловими будинками, модернізації матеріально-технічної бази житлово-комунального комплексу, впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій під час надання житлово-комунальних послуг.

Державна фінансова підтримка, що надаватиметься органам місцевого самоврядування, спрямовуватиметься у рамках реалізації політики регіонального розвитку на фінансування проектів з питань:

запобігання аваріям та техногенним катастрофам;

створення житлового фонду соціального призначення;

модернізації житлового господарства, у тому числі систем теплозабезпечення житлових будинків;

розвитку і реконструкції централізованих систем водопостачання та водовідведення;

установлення будинкових засобів обліку споживання води і теплової енергії;

розвитку міського електротранспорту, оновлення його рухомого складу;

створення систем управління якістю та екологічного управління відповідно до ДСТУ ISO серій 9000 та 14000 на підприємствах житлово-комунального господарства;

розвиток інфраструктури охорони навколишнього природного середовища, покращення умов життя населення, екологічної ситуації в регіонах, зокрема поліпшення стану водних ресурсів. Пріоритетною стане діяльність, пов'язана з будівництвом очисних споруд, розбудовою каналізаційних мереж, обладнанням водозаборів, збереженням та розвитком нетрадиційних джерел енергії, запровадженням системи обліку води і теплової енергії під час їх виробництва, транспортування та споживання, зменшенням рівня забруднення повітря та раціонального використання природних ресурсів і відходів, підвищенням рівня лісистості до оптимального науково обґрунтованого

шляхом створення нових лісів, забезпеченням захисту від шкідливої дії вод, зокрема будівництвом захисних дамб, берегоукріпленням, регулюванням гідрологічного режиму річок;

розвиток інфраструктури науки і освіти (вищої, професійно-технічної, середньої), науково-дослідної діяльності, формування інституцій технологічного розвитку та інновацій;

розвиток інформаційної інфраструктури на основі сучасних систем супутникового та оптико-волоконного зв'язку;

розвиток великих міст і міських агломерацій. Реалізація пріоритетних напрямів здійснюватиметься шляхом розбудови і модернізації технічної та суспільної інфраструктури найбільших міських агломерацій і великих міст (Донецьк, Дніпропетровськ, Київ, Львів, Одеса, Харків) з метою перетворення їх на основні осередки припливу людей, товарів, капіталу та інформації.

Основною метою розвитку великих міст і міських агломерацій є створення умов для посилення їх стимулюючої ролі в соціально-економічній, науково-культурній, суспільній та екологічній сфері. Насамперед увага приділятиметься модернізації комунікаційної, телекомунікаційної інфраструктури, розвитку науки, вищої та професійно-технічної освіти, культури і мистецтва, охороні навколишнього природного середовища з метою участі в культурному і економічному обміні між містами в Україні, ЄС, державах світу.

Державна підтримка діяльності у цьому напрямі здійснюватиметься шляхом:

облаштування та розвитку виробничої та соціальної інфраструктури територій з метою залучення інвестицій, розвитку ринкової інфраструктури;

формування та удосконалення освітньої бази і підтримки наукових досліджень, насамперед вищої та професійно-технічної освіти;

розвитку інфраструктури охорони навколишнього природного середовища;

розвитку транспортної інфраструктури, насамперед будівництва доріг, аеропортів, системи комунікацій;

розвитку інфраструктури культури та мистецтва;

розвиток інфраструктури інформаційного суспільства. Телекомунікаційна революція та зростання значення засобів масової інформації сприяє формуванню інформаційного суспільства. Для забезпечення конкурентоспроможності України та її регіонів у цій сфері необхідно активно впроваджувати Інтернет, особливо у сільській місцевості, здійснювати лібералізацію телекомунікаційного ринку, забезпечити розвиток торгівлі через Інтернет, розширити доступ та підвищити рівень комп'ютерних знань населення, особливо молоді. Інформаційні технології повинні сприяти локальному та регіональному розвитку, охороні навколишнього природного середовища та збереженню культурних цінностей, а також забезпечувати доступ до інформації про провадження діяльності місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Впровадження сучасних технологій, надання телеінформаційних та мультимедійних послуг сприятиме динамічному розвитку національної економіки, підвищенню конкурентоспроможності регіонів, створенню нових робочих місць.

Державна підтримка спрямовуватиметься насамперед на підтримку регіональних та місцевих ініціатив стосовно:

розбудови інфраструктури, що сприятиме розвитку інформаційного суспільства;

модернізації локальних та регіональних телеінформаційних мереж та забезпечення доступу до Інтернет в навчальних закладах.

Надання державою такої підтримки в рамках реалізації політики регіонального розвитку матиме особливе значення для розвитку регіонів і територій з недостатнім рівнем доступу до телекомунікаційних та мультимедійних послуг з метою збільшення їх інвестиційної привабливості.

З метою ефективного розвитку сфери зв'язку необхідно використовувати досвід інших держав, залучати інвестиції, впроваджувати сучасні технології швидкісного передавання даних. Насамперед слід передбачити:

створення і розвиток національної високошвидкісної мультисервісної мережі наступного покоління, що розрахована на задоволення потреб інформаційного суспільства і багатооператорське ринкове середовище;

пошук ефективних технічних та організаційних рішень для розширення високошвидкісної мережі масового доступу до стаціонарного і мобільного зв'язку і встановлення прийнятних тарифів на доступ до зазначених видів зв'язку для всіх категорій користувачів, зокрема до невідоміючих операторів телекомунікацій та інтернет-провайдерів.

Пріоритетним напрямом у зазначеній сфері є будівництво магістральних цифрових волоконно-оптичних та радіорелейних ліній зв'язку, що забезпечать значно більшу пропускну спроможність.

2. Забезпечення розвитку людських ресурсів

Поліпшення якості людських ресурсів є запорукою динамічного розвитку країни та її регіонів. Реалізація політики їх розвитку здійснюватиметься з урахуванням регіональних особливостей демографічної ситуації, рівня зайнятості населення та його життя, що сприятиме створенню нових робочих місць, насамперед у сфері розвитку інновацій, перекваліфікації вивільнених працівників, поліпшенню соціально-трудова відносин між роботодавцями та найманими працівниками, забезпеченню самозайнятості населення, розвитку фермерства, селянських господарств, підтримці малого і середнього бізнесу.

Запровадження європейських та світових стандартів освіти забезпечить доступ до навчання усіх верств населення, сприятиме поліпшенню якості освіти, забезпеченню її безперервності.

Пріоритетний напрям – забезпечення високих стандартів навчання, доступного для працівників протягом усього періоду їх виробничої діяльності.

Зусилля держави спрямовуватимуться на:

поліпшення якості освіти (зокрема шляхом створення у навчальних закладах систем управління якістю освітніх послуг відповідно до національних та міжнародних стандартів ISO серії 9000) та підвищення кваліфікації працівників з метою інтеграції вітчизняної освіти у європейський освітній простір;

забезпечення доступу до високоякісної освіти, зокрема шляхом надання цільової підтримки обдарованим дітям та дітям з малозабезпечених сімей;

посилення взаємодії та співробітництва вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ із суб'єктами підприємництва, місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування.

Пріоритетний напрям – активізація співпраці у сфері освіти і науки.

У рамках активізації співпраці у сфері освіти і науки передбачається збільшення наукового потенціалу, активізація зовнішніх контактів навчальних закладів та дослідних установ шляхом:

активного використання потенціалу науково-дослідних установ для розв'язання проблем соціально-економічного розвитку міст;

надання підтримки молодим науковцям, залучення їх до виконання науково-дослідних робіт для потреб регіональної економіки;

створення регіональних наукових центрів, які виконуватимуть інноваційні програми, розраховані на середньострокову перспективу, за рахунок місцевих бюджетів. Такі центри повинні активізувати наукові дослідження, що проводитимуться фахівцями навчальних закладів. У наукових центрах проводитиметься також стажування аспірантів та молодих вчених.

Пріоритетний напрям – забезпечення повної зайнятості працездатного населення.

Реалізація зазначеного пріоритету передбачає:

створення механізму запобігання зростанню безробіття;

розширення переліку послуг із працевлаштування (навчання і перепідготовки спеціалістів, насамперед у сфері інноваційної діяльності);

запровадження механізмів легалізації зайнятості;

сприяння і надання підтримки підприємницькій ініціативі безробітних за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва, а також залучення коштів іноземних інвесторів та благодійних організацій;

забезпечення взаємодії між ринком освітніх послуг та ринком праці шляхом здійснення підготовки спеціалістів відповідно до потреб регіону.

У сфері міграційної політики здійснюватимуться заходи щодо:

створення привабливого ринку праці, стимулювання зворотних процесів зовнішньої трудової міграції шляхом збільшення кількості робочих місць, передусім у виробничій сфері, стимулювання самозайнятості населення та розвитку малого підприємництва;

формування внутрішнього попиту на наукомістку продукцію, підтримки експорту наукомістких послуг та реформування системи оплати праці у галузі науки;

активізації роботи із створення технополісів;

укладення міжнародних договорів з питань трудової міграції та соціального захисту трудових мігрантів;

реалізації політики лібералізації доступу громадян України на ринки праці інших країн;

запровадження механізму спрямування грошових переказів трудових мігрантів на вигідних умовах з використанням вітчизняної системи банківських установ.

3. Розвиток міжрегіонального співробітництва

Розвиток міжрегіональних економічних зв'язків та транскордонного співробітництва забезпечить підвищення ролі регіонів у зовнішньоекономічному співробітництві, їх активну участь у діяльності міжнародних організацій.

Подолання дезінтеграційних тенденцій та активізація консолідаційних процесів на регіональному рівні пов'язані насамперед з прискоренням економічного зростання (зокрема в обробній промисловості та інвестиційній сфері), наданням пріоритетності розвитку імпортозамінного виробництва і проведенням політики регулювання тарифів на транспортні послуги. Разом з тим поновлення інтеграційних тенденцій не стане реінтеграцією у розумінні відновлення економічних зв'язків, що існували в єдиному народногосподарському комплексі протягом 80-х років ХХ сторіччя. Нова міжрегіональна інтеграція повинна здійснюватися з урахуванням критеріїв ринкової ефективності геополітичних інтересів України та результатів виконання завдань соціальної політики.

Основу поглиблення співробітництва регіонів повинна становити економічна складова як вихідна для активізації інших видів відносин між регіонами. Складовою міжрегіональних відносин є економічне, торговельне, науково-технічне, інформаційне, культурне співробітництво. Саме зміцнення міжрегіональних господарських зв'язків на основі поглиблення регіональної і галузевої спеціалізації дає змогу повною мірою розкрити і задіяти внутрішній потенціал територій, а також забезпечити здійснення інтеграції регіонів України в єдиний національний економічний комплекс. За таких умов міжрегіональна економічна інтеграція потребує реалізації відповідної державної політики, розроблення заходів, виконання яких сприятиме взаємовигідному співробітництву регіонів, розвитку внутрішнього ринку та виходу на зовнішній ринок.

Нагальною потребою є органічне поєднання інтеграційного руху з вирішенням завдань щодо розширення добросусідських відносин з усіма країнами шляхом запровадження механізму взаємовигідного співробітництва

прикордонних територій та розвитку транскордонної співпраці на нових засадах як фактора, що сприяє інтеграції України до Європейського Союзу.

Інтеграція України в європейські структури відповідно до пріоритетних напрямів співпраці між Україною та Європейським Союзом, схвалених Радою з питань співробітництва Україна – ЄС, та Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу потребує поступового залучення до інтеграційного процесу не лише центральних органів виконавчої влади, а й регіонів, органів місцевого самоврядування, територіальних громад.

Особливого значення розвиток транскордонного співробітництва набув у зв'язку з наближенням у травні 2004 року кордонів Європейського Союзу до України та запровадженням Європейською Комісією нового інструменту сусідства на Європейському континенті, першим кроком якого є розроблення програм Польща – Білорусь – Україна, Словаччина – Угорщина – Україна та Румунія – Україна. Виконання таких програм сприятиме соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів.

Пріоритетний напрям – розширення міжрегіональної економічної взаємодії.

Розвиток міжрегіонального співробітництва в Україні можливий передусім за умови докладання відповідних зусиль учасниками такого процесу, а також необхідної державної підтримки. Слід об'єктивно оцінити економічний потенціал кожного регіону і виявити взаємні інтереси розташованих у них суб'єктів господарювання та адміністративно-територіальних одиниць.

Розвитку міжрегіонального економічного співробітництва сприятиме виконання заходів щодо:

розширення виробничої кооперації підприємств різних регіонів;

розроблення спільних інвестиційних проектів, регулярного обміну інформацією про потреби суб'єктів господарювання в інвестиціях;

об'єднання зусиль, спрямованих на створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів;

проведення наукових досліджень і соціологічних опитувань із зазначеної проблематики, проведення конференцій, семінарів, зустрічей, засідань за круглим столом та інших організаційних заходів для прийняття узгоджених рішень.

Пріоритетний напрям – розвиток транскордонного, у тому числі єврорегіонального співробітництва.

Завданням розвитку транскордонного співробітництва є ефективне використання природно-ресурсного, демографічного, виробничого і науково-технічного потенціалу з метою вирішення питань комплексного розвитку територій.

Розвиток транскордонного співробітництва відбуватиметься шляхом:

пайового державного фінансування програм та проектів розвитку транскордонного співробітництва;

сприяння розвитку єврорегіонального співробітництва в межах європейських регіональних структур;

синхронізації дій Української Сторони та інших країн щодо реалізації транскордонних проектів у сфері економічного розвитку;

поглиблення зв'язків із сусідніми державами, проведення спільних заходів щодо захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, розбудови міжнародних транспортних коридорів.

Державна підтримка буде спрямована на розвиток прикордонної співпраці, а також міжнародної співпраці між регіонами у сфері планування територіального розвитку.

Розвиток прикордонної співпраці, що має істотне значення для розв'язання проблем прикордонних територій, пов'язаних з периферійністю їх розташування, сприятиме здійсненню господарської діяльності та прискоренню суспільно-культурних змін, які є необхідною умовою добросусідських відносин.

Найвищого рівня розвитку прикордонне співробітництво набуло у формі єврорегіонів. В Україні створені та функціонують шість єврорегіонів (на західному кордоні – “Буг”, “Карпатський”, “Нижній Дунай” і “Верхній Прут”, на північно-східному – “Дніпро” та “Слобожанщина”).

На сьогодні всі єврорегіони уклали угоди про співпрацю між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та відповідними органами влади інших країн, що є суб'єктами транскордонного співробітництва.

Держава надає підтримку в проведенні роботи із створення нових єврорегіонів як на західному, так і на східному кордоні України, а саме:

створення єврорегіону “Дністер” на території Вінницької та Одеської областей і прикордонних територій Республіки Молдова;

розширення території єврорегіону “Дніпро”, до якого належать Чернігівська область, а також Гомельська та Брянська області Республіки Білорусь, шляхом приєднання Житомирської області;

створення єврорегіону “Сян” на території Львівської області та Підкарпатського воєводства Республіки Польща.

У рамках зазначеного напрямку виконуватимуться завдання щодо розбудови та модернізації транспортної інфраструктури, митних переходів, охорони навколишнього природного середовища, господарської, культурної та науково-технічної співпраці.

Вживатимуться заходи, спрямовані на розвиток туризму в прикордонних регіонах, зокрема щодо формування туристичної інфраструктури, поширення рекламної та довідкової інформації.

Для розвитку міжнародної співпраці між регіонами у сфері планування надаватиметься державна підтримка у розробленні спільних проектів містобудівного розвитку транскордонних регіонів Україна – Білорусь, Україна –

Росія, Україна – Словаччина, Україна – Угорщина, а також схеми планування територій міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів та зон їх впливу.

Політика регіонального розвитку держави буде спрямована на стимулювання діяльності органів місцевого самоврядування з метою підтримки нових ініціатив та розроблення проектів транскордонного співробітництва.

4. Створення інституціональних умов для регіонального розвитку

Розв'язання проблем регіонального розвитку, становлення місцевого самоврядування та вдосконалення відносин „центр – регіони” перебуває у площині інституційного і правового поля та потребує формування і реалізації державної регіональної політики, чіткого розподілу функцій та координування діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Упродовж останніх років у країні здійснюється реформування системи державного управління та місцевого самоврядування.

Основною метою такого реформування повинне стати створення децентралізованої моделі організації влади, спроможної ефективно впливати на процеси соціально-економічного і культурного розвитку територій в умовах ринкової економіки, забезпечувати надання управлінських послуг населенню на рівні європейських стандартів, зокрема шляхом впровадження у центральних і місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування систем управління якістю адміністративних послуг відповідно до національних або міжнародних (ISO серії 9000) стандартів, здатної до самовдосконалення і саморегуляції.

Державна політика щодо реалізації зазначеного пріоритетного напрямку передбачатиме:

зміну моделі територіальної організації влади, наближення її до європейських стандартів, зокрема приведення у відповідність з Європейською хартією місцевого самоврядування;

деконцентрацію владних повноважень, перерозподіл повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з додержанням принципів децентралізації та субсидіарності;

зміну функцій місцевих державних адміністрацій – перетворення місцевих органів виконавчої влади загальної компетенції на контрольні-наглядні органи у структурі виконавчої влади;

реформування системи адміністративно-територіального устрою шляхом створення правових, економічних і організаційних умов для формування територіальних громад, які забезпечуватимуться матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами в обсязі, достатньому для ефективної реалізації завдань і виконання функцій місцевого самоврядування;

розширення фінансово-економічних можливостей територіальних громад, посилення мотивації органів місцевого самоврядування щодо зміцнення місцевих бюджетів через впровадження на державному рівні соціальних стандартів надання послуг населенню незалежно від місця проживання.

Законодавчого врегулювання потребує питання щодо стимулювання участі членів громади у діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема підвищення ролі громадських організацій у місцевому самоврядуванні, а також розроблення механізму відповідальності представників органів місцевого самоврядування, сільських, селищних та міських голів перед громадами, що їх обрали.

Запропоновані реформи потребують відповідного кадрового забезпечення, а саме:

створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування;

розроблення демократичного і прозорого порядку кар'єрного зростання працівників органів місцевого самоврядування та підвищення рівня їх правової та соціальної захищеності;

залучення молоді до роботи в органах місцевого самоврядування.

Пріоритетний напрям – розширення фінансово-економічних можливостей територіальних громад.

Однією з умов демократизації політичної системи України є подальше реформування інституту місцевого самоврядування у напрямі підвищення його ефективності, наближення принципів діяльності до європейських стандартів.

Реформування системи місцевого самоврядування передбачає:

поступове розширення прав і підвищення рівня економічної самостійності місцевих територіальних громад;

оптимізацію принципів розподілу повноважень між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Основними проблемами, що заважають повноцінному функціонуванню інституту місцевого самоврядування, є:

фінансово-економічна несамостійність територіальних громад;

надмірна концентрація владних повноважень у центральних та місцевих органах виконавчої влади, обмеженість повноважень і ресурсів органів місцевого самоврядування у частині забезпечення діяльності територіальних громад;

недостатня правова врегульованість механізму економіко-фінансового забезпечення діяльності територіальних громад;

низький рівень взаємодії органів місцевого самоврядування та контролю за їх діяльністю з боку територіальних громад.

Для розв'язання зазначених проблем необхідно внести зміни до законодавства, що регулює процеси місцевого самоврядування у частині чіткого розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування і їх фінансово-економічного забезпечення.

Розподіл повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також між органами місцевого самоврядування різних рівнів повинен здійснюватися виходячи з принципу субсидіарності.

З метою зміцнення матеріальної бази органів місцевого самоврядування та підвищення рівня їх ресурсного забезпечення необхідно у першочерговому порядку вирішити питання щодо:

завершення процесу розмежування об'єктів державної та комунальної власності протягом найближчих двох-трьох років;

законодавчого визначення статусу об'єктів комунальної власності та об'єктів спільної власності територіальних громад;

надання об'єктам комунальної власності, що перебувають у розпорядженні обласних та районних рад, статусу об'єктів комунальної власності територіальних громад;

розмежування земель, що перебувають у державній власності, та таких, що передані до комунальної власності;

удосконалення механізму сплати місцевих податків і зборів шляхом проведення податкової реформи;

підвищення рівня заінтересованості органів місцевого самоврядування у збільшенні обсягу надходжень до державного бюджету;

зміцнення місцевих бюджетів розвитку;

запровадження програмно-цільового методу формування та виконання місцевих бюджетів, а також практики середньострокового фінансового планування на місцевому та регіональному рівні;

розширення доступу органів місцевого самоврядування на ринок внутрішніх та зовнішніх запозичень. Законодавче врегулювання механізму запозичення, що здійснюється органами місцевого самоврядування;

підвищення ефективності діяльності фінансово-кредитних установ, що перебувають у власності органів місцевого самоврядування різних рівнів;

сприяння розв'язанню соціально-економічних проблем територіальних громад сіл шляхом удосконалення механізму земельної іпотеки.

Здійснення відповідних заходів, зокрема внесення до Бюджетного кодексу України змін щодо оптимізації порядку взаєморозрахунків між бюджетами різних рівнів, створить належне підґрунтя для реалізації бюджетної реформи в Україні. Потребує удосконалення також порядок організації бюджетного процесу, розроблення механізму урахування пропозицій органів місцевого самоврядування під час формування проекту державного бюджету.

Пріоритетний напрям – реформування адміністративно-територіального устрою.

Реформа адміністративно-територіального устрою передбачає розбудову раціональної системи територіальної організації влади, що враховує потреби населення.

Основним завданням реформи адміністративно-територіального устрою є утворення базової самоврядної адміністративно-територіальної одиниці, забезпеченої необхідними фінансовими, матеріальними та людськими ресурсами.

Адміністративно-територіальній реформі передуватиме законодавче визначення статусу адміністративно-територіальних одиниць, надання їм можливості утворювати органи місцевого самоврядування, забезпечення рівності у наданні соціальних, культурних та адміністративних послуг, створення відповідної матеріально-технічної бази, а також розроблення порядку вирішення інших питань у сфері адміністративно-територіального устрою.

Пріоритетний напрям – узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розвитку регіонів.

Нерівномірне відновлення економічного потенціалу регіонів, передусім їх окремих територій, – характерна ознака останніх років. Відсутність державного регулювання зазначених процесів призводить до збільшення територіальної диспропорції. На кожному етапі розвитку держави її політика повинна забезпечувати баланс між стимулюванням найбільш перспективних територій і запровадженням дієвого механізму для подолання економічної та соціальної нерівності. Така політика сприяє інтеграції суспільства, дає можливість запобігти перетинанню критичної межі регіональних відмінностей.

Реалізація сучасної державної регіональної політики потребує постійного узгодження довгострокових завдань розвитку між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, їх вирішення, визначення гранично допустимого рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації із запровадженням моніторингу на державному та регіональному рівні.

З метою запобігання збільшенню міжрегіональної диспропорції основний обсяг державних витрат у соціальній сфері спрямовуватиметься на забезпечення реалізації права населення на освіту, охорону здоров'я і соціальний захист. Передбачено встановлення обґрунтованого співвідношення між частками інвестиційних ресурсів, які виділяються на стимулювання динамічного зростання регіонів і зменшення регіональних відмінностей.

Законодавчою базою для запровадження механізму зменшення диспропорції у соціально-економічній сфері на регіональному рівні та подолання депресивного стану окремих територій є Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів".

Реалізація зазначеного Закону дасть можливість:

запровадити договірні засади у відносинах між Урядом та органами місцевого самоврядування. Договірні засади передбачатимуть взаємну відповідальність центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за реалізацію в регіонах спільних заходів, визначених Стратегією та регіональними стратегіями розвитку. Угоди щодо регіонального розвитку укладатимуться між Урядом та органами місцевого самоврядування відповідно до державних пріоритетів розвитку регіонів, визначених у додатку 1;

забезпечити державне стимулювання розвитку депресивних територій шляхом розроблення та виконання програм подолання депресивного стану і надання цільової державної підтримки для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури; формування інфраструктури підприємництва, фінансування програм перекваліфікації працівників, розвиток соціально-культурної сфери та охорони довкілля.

V. Механізм реалізації Стратегії

1. Нормативно-правове та інституційне забезпечення

Для реалізації Стратегії необхідно прийняти нормативно-правові акти, які передбачатимуть:

розмежування функцій та повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

впровадження правового режиму користування майном, що перебуває у спільній власності територіальних громад, удосконалення механізму управління таким майном; розмежування земель державної і комунальної власності;

удосконалення порядку регламентації загальнодержавного і регіонального прогнозування та планування соціально-економічного розвитку (визначення статусу стратегічних документів, запровадження принципів регіонального програмування та планування);

впровадження механізму концентрації та оптимізації державних ресурсів, що спрямовуються у регіони як поточне фінансування державних установ, капітальні вкладення головних розпорядників коштів державного бюджету з метою досягнення найбільш ефективного їх використання під час розв'язання проблем регіонального розвитку;

впровадження механізму підвищення заінтересованості органів місцевого самоврядування у зміцненні їх фінансової бази шляхом закріплення за місцевими бюджетами частки загальнодержавних надходжень; розширення повноважень органів місцевого самоврядування у затвердженні та виконанні бюджету;

чітке визначення переліку та розміру граничних ставок місцевих податків і зборів;

реформування системи адміністративно-територіальних одиниць;

координацію процесів розвитку місцевого самоврядування, сприяння співпраці його органів.

Реалізація Стратегії потребує проведення інституціональних перетворень у регіонах та в державі в цілому. Проведення державної регіональної політики буде тісно пов'язане з адміністративно-територіальною реформою. Забезпечуватиметься впровадження генеральної схеми планування територій, укрупнення сільських територіальних громад, створення системи економічно та фінансово самодостатніх територіальних громад з урахуванням досвіду Європейського Союзу щодо адміністративно-територіального устрою, удосконалення системи місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, створення правових основ адміністративно-територіального устрою України як суверенної держави.

2. Організаційне забезпечення реалізації Стратегії

Реалізація Стратегії здійснюється на основі відповідного щорічного плану заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Основними інструментами реалізації Стратегії є:

Угоди щодо регіонального розвитку

Укладення угод щодо регіонального розвитку дасть змогу узгоджувати державні пріоритети регіонального розвитку з регіональними пріоритетами, концентрувати державні та місцеві ресурси для їх виконання.

За результатами аналізу переваг регіону та основних структурних проблем, які негативно впливають на конкурентоспроможність і потенціал зростання у кожному регіоні, угоди щодо регіонального розвитку визначатимуть спільні заходи органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з реалізації Стратегії та регіональних стратегій розвитку та укладатимуться між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами.

Договірні відносини розвиватимуться поступово з урахуванням набутого досвіду та стану готовності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до їх сприйняття.

Програми подолання депресивності окремих територій

З метою запобігання зростанню міжрегіональних диспропорцій розроблятимуться та виконуватимуться програми, які визначатимуть комплекс заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, спрямованих на подолання депресивності окремих територій та стимулювання їх розвитку. Для фінансування заходів зазначених програм залучатимуться кошти державного і місцевих бюджетів та інших джерел.

Державні цільові програми

Для забезпечення реалізації окремих пріоритетних напрямів Стратегії розроблятимуться та виконуватимуться державні цільові програми розвитку окремих регіонів, які мають перетворитися на дієвий інструмент державної регіональної політики шляхом їх спрямування не на загальну підтримку конкретних регіонів, а на цільове розв'язання системних проблем.

Регіональні стратегії розвитку і програми соціально-економічного та культурного розвитку

З метою забезпечення проведення державної політики регіонального розвитку, узгодження довгострокових державних пріоритетів регіонального розвитку із стратегічними напрямками розвитку регіонів Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації разом з органами місцевого самоврядування, із залученням громадськості з урахуванням норм цієї Стратегії розроблятимуть регіональні стратегії розвитку на період до 2015 року та здійснюватимуть заходи з їх реалізації.

Реалізація Стратегії та регіональних стратегій розвитку здійснюватиметься з широким залученням інституцій регіонального розвитку, громадських організацій, представників бізнесу тощо. Особливу роль у цьому процесі відіграватимуть агентства регіонального розвитку як інституції, що мають значний інноваційний потенціал, оскільки вони є елементом механізму впровадження нового типу відносин між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та представниками невіддільних кіл (бізнесу, громадськості), і діють як посередники між місцевими (регіональними) органами державної влади та недержавними установами під час реалізації дієвої регіональної політики. На сьогодні в Україні утворено та функціонують близько 100 таких агентств, що може розглядатися як потенційна база розвитку інфраструктури підтримки регіонального розвитку.

3. Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Виконання завдань та пріоритетні напрями Стратегії фінансуватимуться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел.

Для виконання (фінансування) завдань Стратегії міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування (далі – виконавці) розробляють відповідні державні цільові програми, регіональні програми та заходи, укладають угоди щодо регіонального розвитку, в яких у межах бюджетних призначень передбачаються обсяги фінансування, що є підставою для врахування їх в державному та місцевих бюджетах на відповідний рік.

Під час фінансування заходів з реалізації Стратегії усі виконавці повинні забезпечити виконання запланованих завдань із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів та досягненням максимального результату у їх використанні.

З 2007 року передбачається запровадження механізму фінансування державних програм підтримки регіонального розвитку та галузей економіки відповідно до пріоритетів Стратегії.

У державному бюджеті щороку передбачаються кошти для реалізації Стратегії за такими напрямками:

бюджетні програми підтримки регіонального розвитку;

субвенції на виконання інвестиційних проектів;

кошти державного бюджету, що виділяються головним розпорядникам цих коштів виконавцям заходів з реалізації Стратегії.

За рахунок бюджетних програм підтримки регіонального розвитку фінансуватимуться заходи, спрямовані на виконання окремих стратегічних завдань, та пріоритетні напрями Стратегії, зокрема виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності окремих територій.

Обсяг фінансування заходів, спрямованих на виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання стану депресивності територій, щороку передбачається у проектах державного та місцевих бюджетів за відповідними програмами.

На фінансування усіх програм подолання депресивності територій протягом одного року в державному бюджеті буде передбачатися сума не менше ніж 0,2 відсотка дохідної частини державного бюджету за відповідний період.

Головними розпорядниками коштів державного бюджету, що виділяються для стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій, є центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади.

З цією метою у державному бюджеті починаючи з 2007 року передбачатимуться програми підтримки регіонального розвитку, зокрема стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності окремих територій.

Відповідно до пріоритетів Стратегії щороку в державному бюджеті визначатиметься обсяг цільових субвенцій на інвестиційні проекти регіонального розвитку, що розподілятимуться відповідно до встановленого Кабінетом Міністрів України порядку.

Міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, які беруть участь в реалізації Стратегії, щороку передбачають відповідні кошти за своїми бюджетними програмами.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади відповідно до стратегічних завдань та пріоритетних напрямів Стратегії розробляють державні цільові програми та заходи, в яких визначають обсяг фінансування з державного бюджету.

Джерелами фінансування заходів з реалізації Стратегії за рахунок місцевого бюджету є доходи місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з центральними органами виконавчої влади на договірних засадах беруть участь у співфінансуванні окремих пріоритетних напрямів Стратегії.

Фінансування заходів з реалізації Стратегії здійснюватиметься також за рахунок коштів інвесторів, які залучаються для реалізації конкретних інвестиційних проектів та виконання програм, міжнародних фінансових організацій, інших джерел. Пріоритетним є формування фінансових джерел на основі державно-приватного партнерства.

Державні фінансові ресурси концентруються центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до основних завдань та пріоритетних напрямів Стратегії.

Державна фінансова підтримка регіонального розвитку розглядається як одночасне фінансування з державного та місцевого бюджетів. При цьому обсяг коштів з місцевих бюджетів не зменшуватиметься у разі фінансування визначених державою пріоритетів у регіональному розвитку.

Частка участі місцевих бюджетів у реалізації Стратегії визначатиметься з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку кожного регіону.

4. Науково-методичне забезпечення реалізації Стратегії

Реалізація стратегічних напрямів розвитку регіонів здійснюватиметься на основі консолідації зусиль у виробничій, науково-технічній, фінансовій, адміністративно-управлінській сфері із залученням науково-технічного та інноваційного потенціалу регіонів, широкого кола промисловців і підприємців та використанням світових науково-інформаційних ресурсів.

Пріоритетними завданнями наукового забезпечення регіонального розвитку на період до 2015 року є:

наукове обґрунтування регіональної інноваційної, промислової, соціальної політики на довгострокову перспективу;

розроблення методологій моделювання і прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів, окремих галузей та сфери діяльності на основі міжгалузевого балансу за системою національних рахунків, запровадження їх у прогнозування та обґрунтування управлінських рішень з питань регіонального розвитку;

визначення пріоритетної сфери господарювання за критеріями соціально-економічної ефективності для підвищення результативності розвитку регіональних господарських комплексів та підвищення конкурентоспроможності регіонів;

надання науково-методичної допомоги органам місцевого самоврядування та їх посадовим особам, налагодження національної та регіональної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, поліпшення системи інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

VI. Етапи реалізації Стратегії

Реалізацію Стратегії передбачається здійснювати в два етапи.

На **першому етапі** (2006–2008 роки) пріоритетними завданнями повинні стати:

завершення формування нормативно-правової бази щодо запровадження нових механізмів стимулювання розвитку регіонів згідно із Законом України „Про стимулювання розвитку регіонів“;

визначення структурних проблем у кожному регіоні, які мають негативний вплив на конкурентоспроможність і потенціал зростання, і розроблення заходів щодо їх розв'язання;

забезпечення розроблення та затвердження регіональних стратегій розвитку, які визначають пріоритетні напрями розвитку регіонів на середньо- та довгострокову перспективу;

запровадження на державному та регіональному рівні моніторингу міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації;

проведення моніторингу показників розвитку регіонів, районів і міст обласного значення для визначення депресивних територій;

підготовка та реалізація пілотних проектів у сфері укладення угод щодо регіонального розвитку, підготовки та виконання програм подолання депресивності окремих територій;

запровадження у державному бюджеті нової програми, спрямованої на стимулювання регіонального та місцевого розвитку;

розроблення основних засад проведення адміністративно-територіальної реформи. Підготовка законопроектів з питань адміністративно-територіального устрою України, адміністративної реформи та реформування місцевого самоврядування на всіх рівнях. Прийняття законів про делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, про право комунальної власності та управління об'єктами комунальної власності і спільної власності територіальних громад;

підготовка нормативно-правової бази для проведення бюджетної та податкової реформи з метою зміцнення фінансово-економічної основи територіальних громад, збільшення питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів. Закріплення відповідних норм у Бюджетному кодексі України, Законі України “Про місцеві податки і збори”.

На **другому етапі** (2009–2015 роки) передбачається:

проведення адміністративно-територіальної, бюджетної та податкової реформи з метою зміцнення фінансово-економічної основи територіальних громад;

передача органам місцевого самоврядування повноважень і покладення відповідальності за надання послуг населенню;

реалізація довгострокової стратегії розвитку кожного регіону;

виконання програм подолання депресивності територій;

укладення угод щодо регіонального розвитку;

спрямування державних інвестицій на розбудову соціально-економічної інфраструктури регіонів.

На другому етапі заплановано також проведення моніторингу існуючих інструментів стимулювання розвитку регіонів, результатів реформ на предмет їх ефективності та доцільності коригування з метою визначення державних

пріоритетів регіонального розвитку на наступну довгострокову перспективу. Цей період стане підготовчим до розроблення наступної державної стратегії регіонального розвитку.

VII. Очікувані результати

Стратегія ставить за мету:

зниження диспропорцій у соціальних показниках, у тому числі заробітній платі та забезпеченні додержання державних соціальних гарантій;

збільшення обсягу інвестицій в основний капітал при одночасному зниженні диспропорції за цим показником;

створення умов для сталого розвитку регіонів в інтересах усієї країни, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

забезпечення додержання визначених державних соціальних гарантій стосовно кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

подолання депресивного стану окремих територій, своєчасне і комплексне розв'язання проблем охорони довкілля.

VIII. Моніторинг і оцінка реалізації Стратегії

Результати реалізації Стратегії визначаються шляхом проведення моніторингу виконання угод щодо регіонального розвитку, програм подолання депресивності окремих територій, інших заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Для проведення моніторингу застосовуються показники соціально-економічного розвитку регіонів, наведених у додатку 2, а також визначені угодами щодо регіонального розвитку та програмами подолання депресивності окремих територій.

Основними завданнями моніторингу реалізації Стратегії є збір, узагальнення, періодичний аналіз показників соціально-економічного розвитку регіонів та визначення ефективності реалізації Стратегії.

Моніторинг проводиться на підставі даних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації щороку аналізують хід реалізації Стратегії та до 25 лютого наступного періоду подають інформацію Мінекономіки.

Мінекономіки щороку до 20 квітня наступного періоду узагальнює подану інформацію, готує звіт про реалізацію Стратегії та подає його на розгляд Кабінету Міністрів України.

Звіт про реалізацію Стратегії заслуховується на засіданні Кабінету Міністрів України, висвітлюється у засобах масової інформації та обговорюється із залученням представників громадськості, бізнесу, неурядових організацій.

Контроль за реалізацією Стратегії покладається на відповідні центральні та місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
розвитку регіонів на період до 2015 року

Найменування регіону	Найменування напрямку
Автономна Республіка Крим	<p>Розвиток курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Впровадження енергозберігаючих та екологічних технологій на підприємствах видобувної та хімічної промисловості</p> <p>Розвиток зрошувального землеробства</p> <p>Водозабезпечення. Захист територій від підтоплення</p> <p>Видобування енергетичних ресурсів на шельфі Чорного і Азовського морів</p> <p>Розвиток виноградарства та виноробства</p>
Вінницька область	<p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p> <p>Будівництво автомобільних доріг, міжнародних транспортних коридорів № 3 і 5. Впровадження високих технологій у виробництві продукції машинобудування, побутової та електронної техніки</p> <p>Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, високотехнологічного, наукоємного приладобудування та машинобудування</p> <p>Стимулювання розвитку прикордонного співробітництва з Республікою Молдова</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційної сфери</p>
Волинська область	<p>Розвиток транскордонного співробітництва, прикордонної інфраструктури</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційного комплексу</p> <p>Реструктуризація вугільної галузі</p> <p>Забезпечення випереджального розвитку та експортної орієнтації провідних галузей промисловості, логістики, високих технологій</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства, водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p> <p>Вдосконалення залізничної мережі на території області (електрифікація залізничної колії від м. Ковеля до кордону України з Республікою Польща та Республікою Білорусь, реконструкція залізничних вокзалів у м. Луцьку та смт Заболоття)</p> <p>Завершення геологорозвідувальних робіт на родовищах самородної міді</p> <p>Організація виробництва добрив із використанням покладів фосфоритів, сапропелю та торфу</p> <p>Розбудова транспортної інфраструктури (в тому числі будівництво ділянок автомобільних доріг М-07 та М-19)</p>

Найменування регіону	Найменування напрямку
Дніпропетровська область	<p>Розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва. Збільшення випуску високотехнологічної, наукоємної, конкурентоспроможної на світовому ринку продукції гірничо-металургійної, ракетно-космічної, електронної, транспортної галузей, машинобудування, ядерно-паливного циклу</p> <p>Модернізація діючих потужностей у гірничо-металургійному комплексі, освоєння конкуренто-спроможних видів металопродукції та продукції підвищеного ступеня готовності</p> <p>Розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності та зовнішньоекономічних зв'язків</p> <p>Створення сучасної виробничої та транспортної інфраструктури</p> <p>Раціональне використання та відновлення природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища</p> <p>Реструктуризація вугільної промисловості</p> <p>Захист територій від підтоплення</p>
Донецька область	<p>Реструктуризація вугільної промисловості</p> <p>Диверсифікація ринків та збільшення експорту готової продукції металургійної та хімічної галузей</p> <p>Розвиток високотехнологічного та наукоємного машинобудування</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Покращення екологічної ситуації. Захист територій від підтоплення</p>
Житомирська область	<p>Реструктуризація та диверсифікація промислового виробництва</p> <p>Забезпечення розвитку високотехнологічного, наукоємного виробництва</p> <p>Розвиток машинобудівної промисловості</p> <p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p> <p>Ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС</p>
Закарпатська область	<p>Розвиток транскордонного співробітництва. Розбудова прикордонної інфраструктури</p> <p>Розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Забезпечення протипаводкового захисту</p> <p>Розвиток транспортної мережі, логістики</p>
Запорізька область	<p>Модернізація та технічне переоснащення підприємств металургійного, машинобудівного, енергетичного та хімічного комплексів</p> <p>Розвиток високотехнологічного та наукоємного агропромислового виробництва</p> <p>Водозабезпечення. Покращення екологічної ситуації</p> <p>Розвиток курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Захист територій від підтоплення</p> <p>Розвиток транспортної мережі</p>
Івано-Франківська область	<p>Розвиток туристично-рекреаційного комплексу (в тому числі зеленого сільського туризму)</p> <p>Реструктуризація хімічної та нафтохімічної промисловості, розвиток деревообробної, меблевої та легкої промисловості</p> <p>Забезпечення протипаводкового захисту</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики</p> <p>Розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій</p>
Київська область	<p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС</p> <p>Покращення екологічної ситуації. Вирішення питання переробки та утилізації твердих побутових відходів</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційного комплексу</p> <p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p>

Найменування регіону	Найменування напрямку
Кіровоградська область	<p>Розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва у машинобудуванні та нафтохімічній промисловості</p> <p>Створення науково-виробничих кластерів</p> <p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Реструктуризація вугільної та гірничо-збагачувальної галузей</p> <p>Залучення інвестицій та розвиток гірничо-збагачувальної галузі</p> <p>Реструктуризація вугільної промисловості</p> <p>Розвиток підприємств ядерно-паливного комплексу</p> <p>Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p>
Луганська область	<p>Реструктуризація вугільної та металургійної промисловості</p> <p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Розвиток житлово-комунального господарства, водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Покращення екологічної ситуації</p> <p>Захист територій від підтоплення</p>
Львівська область	<p>Розвиток прикордонного співробітництва. Розбудова інфраструктури на пунктах пропуску через державний кордон</p> <p>Розбудова транспортної мережі, розвиток логістики</p> <p>Реструктуризація вугільної, гірничо-видобувної та хімічної промисловості</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва</p> <p>Розвиток курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Створення науково-виробничих кластерів</p> <p>Протипаводковий захист</p>
Миколаївська область	<p>Розвиток експортоорієнтованого суднобудування та суміжних галузей</p> <p>Розвиток транспортної інфраструктури порту</p> <p>Впровадження нових типів виробництва у кольоровій металургії</p> <p>Розширення потужностей промисловості будівельних матеріалів</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва та зрошувального землеробства</p> <p>Розвиток курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Захист територій від підтоплення</p>
Одеська область	<p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури, розвиток логістики</p> <p>Розвиток морського господарства (транспортного, судноремонтного, рибпромислового тощо) та машинобудування</p> <p>Стимулювання прикордонного співробітництва</p> <p>Розвиток курортно-рекреаційної сфери</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p>
Полтавська область	<p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Розвиток нафтогазпромислового виробництва повного циклу (розвідка, видобування, переробка, транспортування тощо)</p> <p>Розвиток високопродуктивного екологічно чистого агропромислового виробництва</p>
Рівненська область	<p>Технологічне оновлення промисловості будівельних матеріалів, лісгосподарського комплексу</p>

Найменування регіону	Найменування напрямку
Сумська область	<p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС</p> <p>Впровадження прогресивних технологічних процесів у промисловості (в першу чергу машинобудування, нафтогазовидобувна, хімічна)</p>
Тернопільська область	<p>Розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток прикордонного співробітництва</p>
Харківська область	<p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу</p> <p>Технологічне оновлення машинобудування, переробної промисловості</p> <p>Впровадження високих технологій в освіті та медицині</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційного комплексу</p> <p>Розвиток високотехнологічного та наукоємного виробництва (в першу чергу машинобудування, авіабудування)</p> <p>Впровадження високих технологій в освіті, медицині, галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Технологічне оновлення паливно-енергетичного комплексу</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток логістики, галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Стимулювання прикордонного співробітництва</p>
Херсонська область	<p>Реформування житлово-комунального господарства. Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток суднобудування, високотехнологічного та сільськогосподарського машинобудування</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу. Розвиток зрошуваного землеробства</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційного комплексу</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Захист територій від підтоплення</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Водозабезпечення. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p>
Хмельницька область	<p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу</p> <p>Впровадження високих технологій в освіті та медицині</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Розвиток туристично-рекреаційної сфери</p>
Черкаська область	<p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу</p> <p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Реструктуризація хімічної промисловості</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток логістики, зв'язку і телекомунікацій</p>
Чернівецька область	<p>Стимулювання прикордонного співробітництва</p> <p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури</p> <p>Розвиток рекреаційно-туристичної сфери</p> <p>Протипаводковий захист</p>

Найменування регіону	Найменування напрямку
Чернігівська область	<p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток високотехнологічного машинобудування</p> <p>Розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу</p> <p>Розвиток прикордонного співробітництва</p> <p>Ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС</p> <p>Розвиток галузі зв'язку і телекомунікацій</p> <p>Розвиток туризму</p>
м. Київ	<p>Розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток галузі зв'язку та комунікацій</p> <p>Розвиток високотехнологічного і наукоємного виробництва</p> <p>Розвиток туризму</p> <p>Розвиток інфраструктури освіти і науки</p> <p>Створення науково-виробничих кластерів</p> <p>Розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва</p> <p>Впровадження високих технологій в освіті, медицині, галузі зв'язку та телекомунікацій</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p>
м. Севастополь	<p>Розвиток туристичної інфраструктури</p> <p>Розвиток транспортної та портової інфраструктури</p> <p>Реформування житлово-комунального господарства. Впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій</p> <p>Розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва</p> <p>Відновлення та розвиток виноградарства та виноробства</p> <p>Реструктуризація об'єктів військово-промислового комплексу</p>

ПОКАЗНИКИ
оцінки реалізації Стратегії

Валовий регіональний продукт

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу

Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту

Доходи і видатки бюджетів регіонів

Кількість суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України,
у тому числі включених до Єдиного державного реєстру та виключених
з нього протягом року

Кількість підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності

Кількість фізичних осіб, зайнятих підприємницькою діяльністю

Наявність основних засобів та рівень їх зносу

Індекси промислової продукції

Обсяги та індекси продукції сільського господарства

Індекси виконаних будівельних робіт

Індекси обороту роздрібної торгівлі

Обсяги споживання паливно-енергетичних ресурсів у розрахунку на 1 гривню
валової доданої вартості

Чисельність населення на кінець року

Коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту

Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників

Індекси номінальної та реальної заробітної плати

Стратегічні завдання	Пріоритетні напрями / заходи	Найменування показника
1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу	Реструктуризація економічної бази окремих регіонів і створення умов для диверсифікації на новій технологічній основі	Обсяг капітальних інвестицій
		Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування
	<i>Збільшення обсягу інвестицій в основні сфери економіки регіонів, які визначають стратегічні пріоритети їх розвитку</i>	Індекси інвестицій в основний капітал
		Обсяг інвестицій в основний капітал у розрахунку на одну особу
	<i>Підтримка малого та середнього підприємництва</i>	Обсяг прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності
		Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу
		Кількість створених підприємств, у тому числі іноземних
		Витрати з державного бюджету на підтримку інвестиційних проектів
		Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. населення
		Частка малих підприємств у загальній кількості підприємств, кількості найманих працівників, обсязі реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг)
		Кількість суб'єктів ринку фінансових послуг (регіональні фонди підтримки підприємництва, кредитні спілки тощо)
		Кількість об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва (біржі, виставкові зали, бізнес-інкубатори,

Стратегічні завдання	Пріоритетні напрями / заходи	Найменування показника
	<p><i>Сприяння створенню та впровадженню інновацій, включаючи розповсюдження сучасних технологій, зокрема для зменшення ризиків виникнення техногенних катастроф</i></p> <p><i>Розвиток туризму та рекреації</i></p> <p><i>Розбудова та модернізація інфраструктури, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості регіонів</i></p> <p><i>Розвиток виробничої та соціальної інфраструктури загальнодержавного і міжнародного значення</i></p> <p><i>Розвиток інфраструктури інформаційного суспільства</i></p>	<p>центри бізнесу, технопарки тощо)</p> <p>Кількість організацій та підприємств, які виконують науково-дослідні роботи</p> <p>Кількість спеціалістів, які виконують науково-дослідні роботи</p> <p>Обсяг науково-дослідних та науково-технічних робіт</p> <p>Кількість виконуваних науково-дослідних та науково-технічних робіт</p> <p>Кількість інноваційних підприємств</p> <p>Обсяг інноваційних витрат у промисловості</p> <p>Кількість впроваджених нових технологічних процесів, у тому числі маловідхідних та ресурсозберігаючих</p> <p>Використання об'єктів інтелектуальної власності</p> <p>Обсяг фінансування інноваційної діяльності</p> <p>Кількість туристів</p> <p>Кількість підприємств готельного господарства</p> <p>Кількість санаторіїв та закладів відпочинку</p> <p>Кількість осіб, оздоровлених у санаторіях та закладах відпочинку</p> <p>Кількість закладів культури, бібліотек, музеїв тощо</p> <p>Кількість бірж та основні показники їх діяльності</p> <p>Наявність шляхів сполучення</p> <p>Перевезення пасажирів та вантажів за видами транспорту</p> <p>Розвиток телефонної мережі</p> <p>Введення в експлуатацію сучасних систем зв'язку</p> <p>Обсяг токсичних відходів та викидів в атмосферне повітря</p> <p>Обсяг інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього середовища</p> <p>Введення в експлуатацію природоохоронних об'єктів</p> <p>Наявність обчислювальної техніки</p> <p>Кількість користувачів Інтернет</p> <p>Кількість закладів освіти, що мають доступ до Інтернет</p> <p>Кількість телефонів на 100 домогосподарств з розподілом на міську та сільську місцевість</p> <p>Індекс людського розвитку</p>
2. Забезпечення розвитку людських ресурсів	<p>Забезпечення високих стандартів навчання, доступного для працівників протягом усього періоду їх виробничої діяльності</p>	<p>Рівень освіченості населення</p> <p>Середньомісячний рівень доходів у розрахунку на одну особу</p> <p>Кількість зареєстрованих злочинів (правопорушень), у тому числі серед підлітків</p> <p>Кількість вищих навчальних закладів</p> <p>Кількість осіб, що навчаються у вищих навчальних закладах</p>

Стратегічні завдання	Пріоритетні напрями / заходи	Найменування показника
	<p>Активізація співпраці у сфері освіти і науки</p> <p>Забезпечення повної зайнятості працездатного населення</p> <p>Розширення міжрегіональної економічної взаємодії</p> <p>Розвиток транскордонного, у тому числі єврорегіонального співробітництва</p> <p>3. Розвиток міжрегіонального співробітництва</p> <p>4. Створення інституціональних умов для регіонального розвитку</p> <p>Розширення фінансово-економічних можливостей територіальних громад</p> <p>Реформування адміністративно-територіального устрою</p> <p>Узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та</p>	<p>Кількість випускників вищих навчальних закладів</p> <p>Кількість осіб, які мають середню та вищу освіту</p> <p>Підготовка кваліфікованих робітників професійно-технічними закладами освіти</p> <p>Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів на підприємствах</p> <p>Підготовка аспірантів і докторантів</p> <p>Чисельність наукових кадрів вищої кваліфікації</p> <p>Участь наукових кадрів у міжнародному співробітництві</p> <p>Розподіл населення за напрямками економічної активності</p> <p>Рівень зайнятості населення</p> <p>Рівень безробіття серед населення</p> <p>Кількість створених нових робочих місць</p> <p>Працевлаштування незайнятого населення</p> <p>Обсяг коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, що спрямовуються на підтримку підприємницької ініціативи безробітних</p> <p>Кількість міжрегіональних конференцій, виставок, ярмарків, семінарів, проведених у регіонах (із зазначенням чисельності учасників)</p> <p>Кількість єврорегіонів</p> <p>Кількість пунктів пропуску через державний кордон, їх пропускна спроможність</p> <p>Кількість дипломатичних установ, торговельно-економічних місій та іноземних представництв, що розпочали свою діяльність</p> <p>Кількість міжнародних конференцій, виставок, ярмарків, семінарів, культурних заходів, проведених в окремих регіонах (із зазначенням чисельності учасників)</p> <p>Участь держави у фінансуванні прикордонного та транскордонного співробітництва</p> <p>Обсяг зовнішньої торгівлі, у тому числі з країнами – членами ЄС, СНД</p> <p>Обсяг зовнішньої торгівлі з країнами-сусідами</p> <p>Обсяг прямих іноземних інвестицій, що надійшли від країн-сусідів</p> <p>Частка трансфертів (дотацій, субвенцій) з державного бюджету у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів</p> <p>Темпи збільшення надходжень до бюджетів різних рівнів</p> <p>Темпи збільшення витрат з бюджетів різних рівнів на розвиток економіки</p> <p>Витрати з реалізації регіональних стратегій розвитку, у тому числі частка центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування</p> <p>Загальний індекс депресивності регіонів</p> <p>Обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну</p>

Стратегічні завдання	Пріоритетні напрями / заходи	Найменування показника
	органів місцевого самоврядування щодо розвитку регіонів	<p>особу</p> <p>Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників</p> <p>Рівень бідності</p> <p>Кількість дітей, які отримують державну допомогу, її середній розмір</p> <p>Кількість малозабезпечених громадян, які отримують державну допомогу, її середній розмір</p> <p>Кількість непрацевдатних громадян з мінімальними доходами, яким призначена цільова грошова допомога, її середній розмір</p> <p>Кількість сімей, яким призначені субсидії для відшкодування оплати житлово-комунальних послуг, їх питома вага у загальній кількості сімей</p> <p>Рівень зайнятості та безробіття серед осіб віком 15–70 років, визначений за методологією МОП</p> <p>Чисельність економічно неактивного населення у працевдатному віці, у тому числі осіб віком до 35 років</p> <p>Кількість зареєстрованих безробітних, які отримують допомогу з безробіття</p> <p>Коефіцієнт смертності дітей віком до 1 року</p> <p>Загальний рівень захворюваності населення (туберкульоз, ВІЛ/СНІД, розлади психіки та поведінки, злоякісні новоутворення)</p> <p>Кількість інвалідів у розрахунку на 1 тис. осіб</p> <p>Забезпеченість громадян житлом</p> <p>Рівень забезпечення житлового фонду водовідведенням, каналізацією, центральним опаленням, газом, гарячим водопостачанням</p> <p>Розподіл населення за освітою (за даними перепису населення 2001 року)</p> <p>Частка населення віком 19 років і старше, що не має вищої освіти</p> <p>Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб</p> <p>Кількість фізичних осіб, зайнятих підприємницькою діяльністю, у розрахунку на 10 тис. осіб</p> <p>Обсяг роздрібного товарообороту на одну особу</p> <p>Державні капітальні інвестиції у розвиток депресивних територій</p> <p>Обсяг державної фінансової підтримки для розвитку підприємництва на депресивних територіях</p> <p>Обсяг міжнародної технічної допомоги, що спрямовується на подолання депресивності територій</p>